

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierżgoń na lata 2015-2020

Dokument został opracowany przez:

Studio Diagnozy i Profilaktyki

30-011 Kraków

ul. Oboźna 17/5

tel. (12) 446-42-6

Spis treści

Istota i znaczenie Strategii dla rozwiązywania problemów społecznych w gminie Dzierzgoń.....	3
Podstawa formalna tworzenia Strategii	5
Dokumenty europejskie.....	5
Dokumenty krajowe	7
Krajowe regulacje prawne.....	8
Dokumenty lokalne.....	9
Struktura demograficzna i podstawowe dane o mieszkańcach	11
Diagnoza warunków życia mieszkańców oraz istniejących problemów społecznych w gminie Dzierzgoń.....	20
Wykluczenie społeczne	29
Infrastruktura	51
Analiza szans, zagrożeń, mocnych oraz słabych strony gminy Dzierzgoń.....	52
Założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020	57
Realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020	68
Monitoring i ewaluacja Strategii.....	69
Źródła finansowania.....	71
Harmonogram Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020	72
Podsumowanie	81

Istota i znaczenie Strategii dla rozwiązywania problemów społecznych w gminie Dzierzgoń

W naukach społecznych funkcjonuje wiele definicji polityk publicznych. Według Kurzynowskiego *to działalność państwa, samorządów i organizacji pozarządowych zmierzająca do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, prorozwojowych struktur społecznych oraz stosunków społecznych opartych na równości i sprawiedliwości społecznej, sprzyjających zaspokajaniu potrzeb społecznych na dostępnym poziomie*.¹ Definicja ta składa się z trzech znaczących celów: dbałość o warunki bytu, prorozwojowe struktury i stosunki społeczne. Pierwszy punkt odwołuje się do troski państwa o to, by ludność miała możliwość zaspokajania podstawowych potrzeb egzystencjalnych poprzez pracę zarobkową, emerytury, renty lub świadczenia społeczne. Dbłość o prorozwojowe struktury oznacza zorientowanie na ukształtowanie kapitału ludzkiego. Z kolei trzeci cel odnosi się do potrzeby formowania stosunków społecznych w oparciu o zasadę sprawiedliwości oraz równości szans. Według Knoepfel i Larrue *polityka publiczna to seria spójnych decyzji lub działań podjętych lub przeprowadzonych przez różnych aktorów publicznych (lub czasem prywatnych), których zasoby, powiązania instytucjonalne i interesy są różne, w celu rozwiązania w zamierzony sposób problemu, który został politycznie zdefiniowany jako zbiorowy. Decyzje te zapoczątkowują serię sformalizowanych działań, których celem jest zmiana zachowań grup społecznych, które uznaje się za źródło problemu lub w których upatruje się rozwiązanie problemu zbiorowego, realizowanych w interesie grup społecznych, które doświadczyły negatywnych skutków problemu, który jest przedmiotem zainteresowania*.² W ramach formowania polityk publicznych należy wymienić konstytutywne elementy, które do niej należą, a mianowicie jest to m.in. pojawienie się decyzji oraz intencji politycznych, które są spójne w swoim zamierzeniu. Muszą one zostać podjęte przez aktorów publicznych na różnym poziomie konkretyzacji o charakterze sformalizowanym. Mają one na celu kształtowanie zachowania grupy docelowej (pierwotnie scharakteryzowanych interesariuszy) w celu rozwiązania wcześniej zdefiniowanego problemu. Aktorami publicznymi odpowiedzialnymi za formowanie i realizowanie polityk publicznych jest państwo, samorzady oraz organizacje pozarządowe. Należy pamiętać, że nawiązanie poprawnych

¹ Kurzynowski A. (2001) *Polityka społeczna- podstawowe pojęcia i zakres*. W: Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH, s. 11.

² Knoepfel, Larrue, Varone, Hill 2007

relacji i odpowiedniego stopnia współpracy pomiędzy tymi instytucjami, poprawia efektywność i skuteczność podejmowanych działań.

Ustawa o pomocy społecznej³ nakłada na gminy obowiązek „opracowania i realizacji Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”. Art. 16 b wymienionej powyżej ustawy określa istotne elementy, które powinny znaleźć się w dokumencie Strategii. Skuteczna polityka społeczna powinna opierać się na rozpoznaniu rzeczywistych zjawisk i problemów społecznych występujących w danej społeczności lokalnej oraz ocenie znaczenia i roli czynników warunkujących te zjawiska.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych to usystematyzowana, długoterminowa i perspektywiczna koncepcja polityki społecznej, mająca na celu objęcie wsparciem osoby zagrożone lub dotknięte wykluczeniem społecznym oraz stworzenie optymalnych warunków dla funkcjonowania społeczności lokalnej. Głównym zadaniem strategii jest wyrównanie szans społecznych mieszkańców gminy dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w obszarze polityki społecznej. Opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest konstytutywnym elementem formowania polityk publicznych. Identyfikacja oraz weryfikacja istniejących problemów społecznych jest nieodłącznym elementem polityki skierowanej do grup osób wykluczonych oraz szczególnie narażonych na marginalizację. Kolejnym krokiem we wdrażaniu polityk publicznych jest wprowadzanie w życie określonych rozwiązań, w tym dostarczanie odpowiednich zasobów finansowych, ludzkich i organizacyjnych. W celu identyfikacji oraz usuwania przeszkód we wdrażaniu wypracowanych decyzji niezbędny jest monitoring działań. Końcowym rezultatem wprowadzenia polityk publicznych powinien być raport ewaluacyjny, który zawiera ocenę efektywności, trafności, skuteczności i użyteczności wypracowanych rozwiązań. Poniższy graf prezentuje przebieg pracy nad tworzeniem niniejszego dokumentu.

³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. 2013 r., poz. 182.)

Podstawa formalna tworzenia Strategii

Priorytetowe kierunki zawarte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Dzierzgoń oraz planowane w ich ramach przedsięwzięcia są zgodne z kierunkami polityk w sferze społecznej zawartymi w dokumentach strategicznych formułowanych i realizowanych na poziomie Unii Europejskiej, na poziomie kraju, na poziomie regionalnym oraz lokalnym. Niniejszy rozdział przedstawia opis podstawowych dokumentów strategicznych, które stanowią przesłanki dla niniejszej strategii.

Dokumenty europejskie

Kluczowym programem społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej jest Strategia Europa 2020. Jest ona nowym długookresowym programem rozwoju, zastępującym przyjętą w 2000 roku Strategię Lizbońską. „*Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*” podkreśla znaczenie współdziałania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform, w odpowiedzi na wyzwania związane z globalizacją, starzeniem się społeczeństw oraz rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. Wyznaczone zostały trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Komisja Europejska opracowała wskaźniki, które mają na celu monitorowanie postępów w realizacji powyższych priorytetów- są to cele, określone na poziomie całej Unii Europejskiej, mianowicie⁴:

- *osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%;*
- *poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo- rozwojowej, w tym przeznaczanie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój;*
- *zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;*
- *podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe;*
- *wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli.⁵*

Podstawowymi instrumentami realizującymi cele zawarte w strategii są Krajowe Programy Reform, opracowywane przez państwa członkowskie oraz inicjatywy przewodnie, przygotowywane przez Komisję Europejską, a realizowane na poziomie Unii Europejskiej, państw członkowskich, regionalnym oraz lokalnym. Inicjatywy przewodnie to:

- *Unia innowacji – poprawa warunków ramowych dla innowacji oraz wykorzystanie innowacji do rozwiązania najważniejszych problemów społecznych i gospodarczych wskazanych w strategii Europa 2020;*

⁴ <http://www.mg.gov.pl/Bezpieczenstwo+gospodarcze/Strategia+Europa+2020> dostęp 30.04.2015 r.

⁵ *ibidem*.

- *Mobilna młodzież – poprawa jakości na wszystkich poziomach edukacji i szkoleń oraz zwiększanie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej;*
- *Europejska agenda cyfrowa – osiągnięcie trwałych korzyści gospodarczych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego, opartego na dostępie do szerokopasmowego Internetu;*
- *Europa efektywnie korzystająca z zasobów – wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego;*
- *Polityka przemysłowa w erze globalizacji – poprawa warunków dla przedsiębiorczości, zwłaszcza MŚP oraz wsparcie rozwoju silnej bazy przemysłowej, zdolnej do konkurencji w skali globalnej;*
- *Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia – stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy, przez ułatwienie mobilności pracowników i rozwój ich umiejętności, w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości europejskich modeli społecznych;*
- *Europejski program walki z ubóstwem – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu ekonomicznym i społecznym.⁶*

Dokumenty krajowe

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Dzierzgoń uwzględnia zapisy poniższych dokumentów krajowych:

Strategia Długookresowa Kraju Polska 2030

Strategia Średniookresowa Kraju Polska 2020

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Krajowy Program Reform KPR

Narodowy Program Zdrowia na lata 2007-2015

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomani na lata 2011-2016

⁶ <http://www.mg.gov.pl/Bezpieczenstwo+gospodarcze/Strategia+Europa+2020>

Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011-2015

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego

Krajowe regulacje prawne

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Dzierzgoń uwzględnia powszechnie obowiązujące przepisy prawa, a w szczególności:

- przepisy o samorządzie gminnym,
- przepisy o finansach publicznych,
- przepisy o pomocy społecznej,
- przepisy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- przepisy o świadczeniach rodzinnych,
- przepisy o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów,
- przepisy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- przepisy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- przepisy o ochronie zdrowia psychicznego,
- przepisy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- przepisy o przeciwdziałaniu narkomani,
- przepisy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- przepisy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- przepisy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- przepisy o zatrudnieniu socjalnym,
- przepisy o spółdzielniach socjalnych,
- przepisy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- przepisy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego,
- przepisy o postępowaniu administracyjnym,
- przepisy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- przepisy o dodatkach mieszkaniowych,

- przepisy o systemie ubezpieczeń społecznych,
- przepisy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie miasta,
- przepisy o postępowaniu w sprawach nieletnich,
- przepisy o systemie oświaty,
- przepisy - Kodeks cywilny,
- przepisy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

Dokumenty lokalne

Niniejsza Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń została zrealizowana z wykorzystaniem metody *desk research*- analizy danych zastanych w oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane lokalne uzyskane z następujących dokumentów:

- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2006-2014
- Ewaluacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Dzierzgoń na lata 2006-2014
- Sprawozdanie z działalności MOPS za rok 2012, 2013, 2014
- Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2013-2015
- Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie oraz Ochrona Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dzierzgoń na lata 2011-2015
- Sprawozdanie z Realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dla Gminy Dzierzgoń za rok 2012, 2013 oraz 2014
- Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dzierzgoń na rok 2012, 2013 oraz 2014
- Uchwała Nr XXX/306/2013 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu w sprawie uchwalania „Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dzierzgoń na rok 2014-2017”
- Uchwała nr XXI/220/2012 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu w sprawie uchwalania „Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dzierzgoń na rok 2013
- Uchwała nr XII/144/2007 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 27 grudnia 2007 roku w sprawie uchwalenia „Programu Przeciwdziałania Narkomanii Gminy Dzierzgoń na lata 2008-2014”

- Uchwała III/20/2014 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z 30 grudnia 2014 roku w sprawie przyjęcia "Programu Przeciwdziałaniu Narkomanii dla gminy Dzierzgoń na lata 2015-2018"
- Uchwała nr IX/104/2011 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 09 listopada 2011 roku w sprawie przyjęcia Programu Współpracy Gminy Dzierzgoń z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami uprawnionymi prowadzącymi działalność pożytku na 2012 rok.
- Uchwała nr XX/210/2012 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 22 listopada 2012 roku w sprawie przyjęcia Programu Współpracy Gminy Dzierzgoń z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami uprawnionymi prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2013rok.
- Uchwała nr XXIX/291/2013 Rady Miejskiej w Dzierzgoniu z dnia 21 listopada 2013 roku w sprawie przyjęcia Programu Współpracy Gminy Dzierzgoń z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami uprawnionymi prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2014 rok.
- Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy z Organizacjami Pożytku Publicznego za rok 2014
- Strategia Rozwoju dla Miasta i Gminy Dzierzgoń 2014-2024

Struktura demograficzna i podstawowe dane o mieszkańcach

Informacje ogólne o gminie

Gmina miejsko- wiejska Dzierzgoń położona jest w województwie pomorskim w powiecie sztumskim. Powierzchnia gminy wynosi 131,5 km², w tym 86% obszaru gminy stanowią użytki rolne, natomiast użytki leśne-2%. Obszar gminy stanowi 17,98% powierzchni całego powiatu sztumskiego. Gmina od południa graniczy z gminą Mikołajki Pomorskie, od zachodu z gminą Stary Targ, od północy z gminami Stare Pole i Markusy, od wschodu z gminami Rychliki i Stary Dzierzgoń. Siedzibą władz gminy i ośrodkiem administracyjno- usługowym jest miasto Dzierzgoń zlokalizowane nad rzeką Dzierzgoń.

Mapa nr 1. Położenie gminy Dzierzgoń na mapie powiatu sztumskiego.

W skład gminy wchodzi 12 sołectw:

- Ankamaty
- Bągart
- Bruk
- Budzisz
- Jasna
- Minięta
- Morany
- Nowiec
- Poliksy
- Prakwice
- Tywęzy
- Żuławka Sztumska

Odległość miasta Dzierzgoń od innych miast: Malbork- 28 km, Pasłęk- 29 km, Elbląg- 49km, Gdańsk- 75 km, Olsztyn-120 km, Toruń- 140 km.

Główne atrakcje turystyczne zlokalizowane na terenie gminy to:⁷

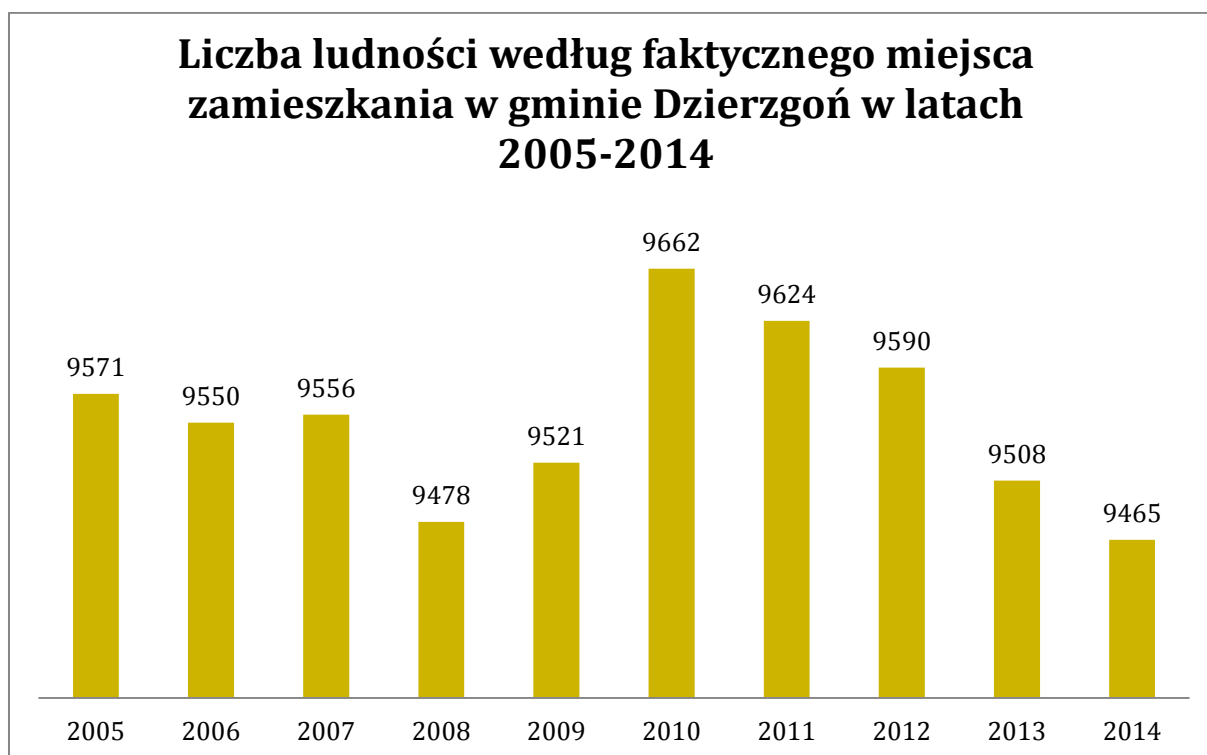
- Kościół parafialny p.w. Trójcy Przenajświętszej w Dzierzgoniu wybudowany w XIII wieku przy Wzgórzu Zamkowym. Wyposażenie kościoła pochodzi z okresu XVIII wieku. Na uwagę zasługuje barokowy portal z łukowymi blendami, ambona z pierwszej połowy XVIII wieku, płyta nagrobkowa z 1347 – jeden z najstarszych zbytków gotyku.
- Kościół p.w. Św. Ducha w Dzierzgoniu- stanowi część kompleksu bardziej znanego jako klasztor poreformacki. Pierwsza informacja pochodzi z XIII wieku. W kościele uwagę przykuwa odeskowany strop beczkowy pokryty w całości polichromią. Na łuku tęczowym herby Radwan i Lubicz.
- Kościół z XIV wieku w Jasnej- na uwagę zasługuje barokowy ołtarz główny z 1709 roku oraz boczny z 1668.

⁷ Dane: <http://www.dzierzgon.pl/?do=menu&id=14> dostęp on-line: 18.10.2015

- Kaplica cmentarna p.w. Św. Anny w Dzierzgoniu- budowla gotycka z XIV wieku znajdująca się na wzgórzu cmentarnym. Była integralną częścią kompleksu zamkowego.
- Ruiny wiatraków holenderskich z drugiej połowy XIX wieku w Budziszu i Ankamamtach.
- Wykopaliska archeologiczne na Wzgórzu Zamkowym- teren średniowiecznego zamku komtura krzyżackiego.
- Budynek poklasztorny z XVIII wieku- obecnie siedziba Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury.
- Kościół z XIV wieku w Bągarcie z barokowym ołtarzem głównym z XVIII wieku, granitową chrzcielnicą z XIV wieku.
- Dawny pałac starostów dzierzgońskich i wojewodów malborskich w Nowinach.
- Budynki mieszkalne z początku XX wieku przy ulicy Słowackiego, Odrodzenia i Traugutta.
- Zespół pałacowo-parkowy z XVIII wieku w Prakwicach.

Struktura demograficzna mieszkańców

Struktura ludności w podziale na wiek i płeć stanowi podstawę większości analiz demograficznych, gdyż determinuje skalę i rodzaj potrzeb społecznych. Poniższa tabela przedstawia liczbę ludności faktycznie zamieszkałą w gminie Dzierzgoń w latach 2005-2014 ogółem (dane dotyczą stanu na dzień 31 grudnia każdego roku). W 2014 roku gminę Dzierzgoń faktycznie zamieszkiwało 9465 mieszkańców ogółem, w tym 4753 mężczyzn oraz 4712 kobiet. Na 100 mężczyzn w gminie przypada średnio 99 kobiet. Średnia gęstość zaludnienia gminy Dzierzgoń w 2014 roku wyniosła 72 osób/km². Prognozy demograficzne GUS do 2035 roku zakładają stopniowy spadek liczby ludności zamieszkującej teren województwa pomorskiego.

Wykres nr 1. Liczba ludności w gminie Dzierzgoń w latach 2005-2014 według faktycznego miejsca zamieszkania. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Sytuacja demograficzna w gminie Dzierzgoń jest stosunkowo niekorzystna. Najbardziej liczną grupą jest ludność w wieku produkcyjnym (64,8% osób w 2014 roku), zaś liczba

mieszkańców w wieku poprodukcyjnym jest niższa niż liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Analizując strukturę wieku ludności gminy można zaobserwować, że od 2006 roku stopniowo malał odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (do 18 roku życia), natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym systematycznie wzrastał przez cały analizowany okres.

Ludność w wieku:	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przedprodukcyjnym (0-17 lat)	25,1	24,3	23,3	23,1	22,3	21,8	21,3	20,8	20,3
Produkcyjnym (18-59/64 lat)	63,3	63,9	64,9	64,8	65,5	65,6	65,2	65,0	64,8
Poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	11,5	11,7	11,8	12,1	12,2	12,7	13,4	14,2	14,9

Tab.1. Odsetek ludności faktycznie zamieszkałej w gminie Dzierzgoń w latach 2006-2014 według kategorii wieku. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Sytuacja w gminie Dzierzgoń jest zbliżona do sytuacji demograficznej w województwie pomorskim- zbliżony odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym występuje zarówno w województwie pomorskim jak i w badanej gminie. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym jest niższy w gminie Dzierzgoń niż odsetek osób przynależących do tej kategorii ekonomicznej w województwie pomorskim i w całej Polsce.

Ludność w wieku:	Polska	Województwo pomorskie	Gmina Dzierzgoń
Przedprodukcyjnym (0-17 lat)	18,2%	19,5%	20,3%
Produkcyjnym (18-59/64 lat)	63,4%	62,8%	64,8%
Poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	18,4%	17,7%	14,9%

Tab.2. Procentowy udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2014 roku. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Prognozy demograficzne Głównego Urzędu Statystycznego dla powiatu sztumskiego zakładają, że w przyszłości, w związku ze starzeniem się ludności, znaczny wzrost liczby ludności wystąpi w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym, stopniowo zmniejszać się będzie natomiast odsetek ludności w wieku produkcyjnym oraz zmniejszać się będzie odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Liczba ludności wiek:	2020	2025	2030	2050
Przedprodukcyjny 0-17 lat	19,5%	18,8%	17,5%	15,4%
Produkcyjny 18-59/64 lat	64,1%	61,6%	61,0%	55,5%
Poprodukcyjny 60/65 lat i więcej	16,4%	19,6%	21,6%	29,1%

Tab. 3. Prognoza liczby ludności do 2050 roku – odsetek mieszkańców powiatu sztumskiego w latach 2020-2050 według kategorii wieku. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Przeobrażenia w strukturze demograficznej ludności w województwie pomorskim jak i w gminie Dzierzgoń spowodowane są zmianami w przyroście naturalnym, wydłużeniem czasu trwania życia, a także migracjami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Poniższa tabela przedstawia przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Dzierzgoń w latach 2006-2014. Przez większość analizowanego okresu czasu, w gminie obserwujemy dodatni przyrost naturalny. Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności w gminie Dzierzgoń w 2014 roku osiągnął wartość 0,0 i był niższy od wskaźnika przyrostu naturalnego dla województwa pomorskiego (2,0) oraz zbieżny ze wskaźnikiem dla Polski (0,0).

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przyrost naturalny	0,0	1,6	2,8	6,4	2,3	1,3	3,0	1,7	0,0

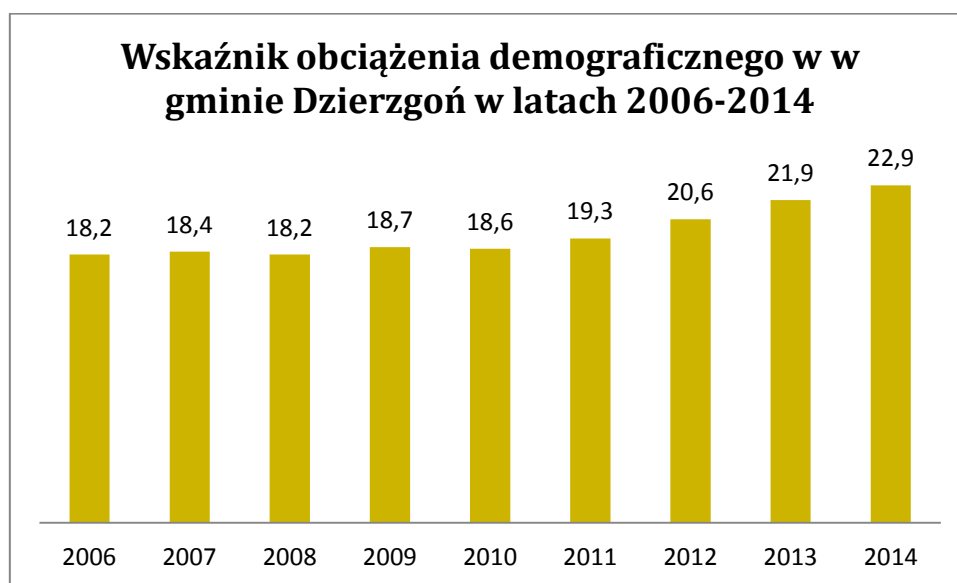
Tab. 4. Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Dzierzgoń w latach 2006-2014. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Sytuacja społeczna kształtowana jest również przez zmiany w modelu rodziny. W gminie Dzierzgoń liczba zawieranych małżeństw na 1000 ludności ulegała wahaniom. Wskaźnik liczby zawieranych małżeństw na 1000 ludności w 2014 roku przyjął wartość 4,6 i jest niższy w porównaniu do lat poprzednich (za wyjątkiem 2011 i 2013 r.).

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba zawartych małżeństw	59	86	82	53	53	41	51	37	44
Liczba małżeństw na 1000 mieszkańców	6,1	8,9	8,5	5,5	5,5	4,2	5,3	3,9	4,6

Tab.5. Liczba zawieranych małżeństw na 1000 ludności w gminie Dzierzgoń. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Zmiany w strukturze demograficznej ludności, związane ze starzeniem się społeczeństwa, przyczynią się do coraz większego obciążenia osób w wieku produkcyjnym, które będą musiały utrzymywać powiększającą się stale liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym, w szczególności osób w wieku poprodukcyjnym. Jednym z przydatnych wskaźników demograficznych jest wskaźnik obciążenia demograficznego, przedstawiający ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Wykres 2. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w gminie Dzierzgoń w latach 2006-2014. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Wartość tego wskaźnika przez analizowany okres czasu systematycznie wzrasta. W 2014 roku przypadało 22,9 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Jednym z najczęściej stosowanych mierników zaawansowania procesu starzenia się jest wskaźnik starości, przedstawiający udział osób starszych wśród ogółu populacji. W 2014 roku współczynnik starości, przedstawiający udział kobiet oraz mężczyzn w wieku poprodukcyjnym wśród ogółu populacji w gminie wyniósł 14,9%. Innym miernikiem procesu starzenia się ludności jest indeks starości, wyrażający liczbę osób starszych (w wieku poprodukcyjnym) przypadających na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W 2014 roku wskaźnik ten obliczony dla ludności w gminie Dzierzgoń przyjął wartość 73,2. Starzenie się społeczeństwa wraz ze zmniejszającym się

przyrostem naturalnym przyczynia się do powstania problemów ekonomicznych, finansowych oraz społecznych. Ten niekorzystny trend demograficzny zachodzi w skali ogólnokrajowej. W gminie Dzierzgoń sytuacja jest obecnie umiarkowanie niekorzystna, a w stosunkowo niedługim okresie czasu starzenie ludności w gminie nasili się.

Migracje ludności to przemieszczenia związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) i przekroczeniem granicy administracyjnej jednostki terytorialnej. W ramach migracji wewnętrznych wyróżnia się migracje:

- międzywojewódzkie (przemieszczenia ludności z jednego województwa do innego),
- wewnątrzwojewódzkie (zmiany miejsca zamieszkania w obrębie tego samego województwa),
- międzypowiatowe (przemieszczenia ludności z jednego powiatu do innego),
- wewnątrzpowiatowe (zmiany miejsca zamieszkania w obrębie tego samego powiatu).

Migracje zagraniczne to wyjazdy za granicę i przyjazdy do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	-40	15	-42	-53	-86	-44	-43	-64	-38
Mężczyźni	-27	0	-15	-33	-43	-28	-14	-29	-25
Kobiety	-13	15	-27	-20	-43	-16	-29	-35	-13

Tab. 6. Saldo migracji wewnętrznych w gminie Dzierzgoń w latach 2006-2014. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Saldo migracji jest to różnica między liczbą osób, które napłynęły a liczbą osób, które opuściły dane terytorium w badanym czasie. Powyższa tabela przedstawia saldo migracji wewnętrznych mieszkańców gminy Dzierzgoń, w obrębie kraju w przedziale czasu od 2006 do 2014 roku. W analizowanym okresie czasu, saldo migracji ulegało wahaniom. Przez cały analizowany okres czasu mamy do czynienia z systematycznym odpływem ludności.

Poniższa tabela przedstawia saldo migracji zewnętrznych (zagranicznych) w gminie Dzierzgoń w okresie od 2006 do 2014 roku. Saldo migracji zewnętrznych w analizowanym czasie ulegało wahaniom, jednak były one znacznie niższe niż wahania w przypadku salda migracji wewnętrznych. Największy odpływ ludności związany z migracjami zagranicznymi miał miejsce w 2006 i 2008 roku.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	-24	5	-21	-3	-6	-7	-3	-4	-12
Mężczyźni	-13	3	-10	0	-4	-5	-1	-3	-9
Kobiety	-11	2	-11	-3	-2	-2	-2	-1	-3

Tab.7. Saldo migracji zagranicznych w gminie Dzierzgoń w latach 2006-2014. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

Diagnoza warunków życia mieszkańców oraz istniejących problemów społecznych w gminie Dzierzgoń

Edukacja

Rozwój współczesnej gospodarki w coraz większym stopniu opiera się na wiedzy. Dane dotyczące wykształcenia mieszkańców gminy Dzierzgoń pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego, który przeprowadzony został w 2002 roku. Jak wynika z poniższych danych, znaczną część ludności gminy stanowią osoby jedynie z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym. Od tego czasu wzrosła dostępność szkolnictwa oraz liczba osób, które decydują się zdobywać coraz wyższe wykształcenie, dlatego też można przypuszczać, że w chwili obecnej wykształcenie mieszkańców będzie bardziej korzystne od wskaźników prezentowanych w tabeli. Niestety, wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku nie przedstawiają szczegółowych danych dla gminy Dzierzgoń.

Poziom wykształcenia	2002
	Liczba ludności Gmina Dzierzgoń
Wyższe	346
Policealne	138
Średnie ogólnokształcące	441
Średnie zawodowe	1279
Zasadnicze zawodowe	2156
Podstawowe ukończone i gimnazjalne**	2927
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	399

Tab. 8. Poziom wykształcenia na podstawie wyników spisów w latach 2002. Opracowanie własne na podstawie danych GUS. Bank Danych Lokalnych.

** w 2002 roku wykształcenie wyłącznie podstawowe

Na terenie gminy znajdują się następujące publiczne placówki oświatowe, które zapewniają dzieciom i młodzieży możliwość kształcenia się na różnych etapach rozwoju:

■ Przedszkola

- Tęczowe Przedszkole Publiczne w Dzierzgoniu

■ 3 szkoły podstawowe

- Szkoła Podstawowa im. Tysiąclecia Państwa Polskiego w Dzierzgoniu
- Szkoła Podstawowa w Bruku
- Szkoła Podstawowa w Bągarcie

■ 1 gimnazjum

- Gimnazjum im. Jana Pawła II w Dzierzgoniu

■ 1 szkoła ponadgimnazjalna:

- Zespół Szkół im. Cypriana Kamila Norwida w Dzierzgoniu (w skład Zespołu Szkół wchodzi: Liceum Ogólnokształcące, Technikum, Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych)

Według danych GUS (Bank Danych Lokalnych) w szkołach podstawowych w gminie Dzierzgoń w roku szkolnym 2013/2014 uczyło się 613 osób, a w szkołach gimnazjalnych – 325 osób. W szkołach ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2013/2014 uczyły się łącznie 333 osoby: w technikum- 101 osób, w szkole ogólnokształcącej-158 osób, zasadniczej szkole zawodowej- 74 osoby. Jak wynika z danych GUS, w 2014 roku w gminie funkcjonowały dwa żłobki publiczne i jeden klub dziecięcy(łączna liczba miejsc- 75).

Nowoczesna gospodarka o dużym potencjale innowacyjności wymaga rozwijania umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii komunikacyjnych. Miejscem wyrównywania szans dzieci, już na wczesnych etapach edukacji, w tym zakresie może być szkoła oraz miejsca kulturowe takie jak biblioteki czy domy kultury. Aktywność obywatelska oraz umiejętność współpracy i wymiany wiedzy stają się kluczowe w obliczu wyzwań współczesnej gospodarki oraz przyczyniają się do powiększania dobrobytu społecznego. Pobudzanie aktywności mieszkańców, ich zaangażowania w sprawy lokalne oraz kształtowanie odpowiedzialności za rozwiązywanie problemów społecznych stają się największym wyzwaniem stojącym przed lokalnymi władzami. Na terenie gminy Dzierzgoń działają kluby sportowe i stowarzyszenia. Ponadto, władze gminy realizują *Program Współpracy Gminy Dzierzgoń z organizacjami pozarządowymi*

oraz innymi podmiotami uprawnionymi prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2014 rok, o których mowa w art. 5a Ust.1 z dnia 24 kwietnia 2003 roku o Działalności Pożytku Publicznego. Kooperacja tych instytucji prowadzi do organizacji wydarzeń kulturalnych, sportowych i profilaktycznych. Wybrane instytucje oraz organizacje funkcjonujące na terenie gminy:

- Dzierzgoński Klub Sportowy Powiśle
- Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin w Dzierzgoniu
- Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Koło w Dzierzgoniu
- Klub Seniora przy Dzierzgońskim Ośrodku Kultury

Kultura, sport i rekreacja

Na terenie gminy działają 3 biblioteki, m.in. Biblioteka Publiczna w Dzierzgoniu, w której znajduje się czytelnia, pracownia multimedialna oraz organizowane są różnego typu gry, zabawy i zajęcia plastyczne. Ponadto, na terenie miejscowości Dzierzgoń funkcjonuje Dzierzgoński Ośrodek Kultury, pełniący funkcję animatora życia kulturalnego w gminie. Zadaniem tej instytucji jest upowszechnianie aktywności i wydarzeń kulturalnych, organizacja konkursów, przeglądów artystycznych oraz promocji gminy. W ramach działalności Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury, możemy wyróżnić następujące sekcje: muzyczna, teatralna, plastyczna, taneczna, Klub Seniora. W tym miejscu, zainteresowane dzieci oraz młodzież mogą skorzystać z nauki gry na instrumentach (pianino, trąbka, saksofon, puzon, gitara, gitara basowa), mają możliwość uczestnictwa w zajęciach tanecznych (taniec współczesny, latino solo, taniec towarzyski) oraz mogą wziąć udział w warsztatach plastycznych, w trakcie których młodzi ludzie uczą się wytwarzania rękodzieł oraz myślenia pro-ekologicznego. Zainteresowani mieszkańcy mogą wykonywać działalność publicystyczną na rzecz lokalnego magazynu „Informator Dzierzgoński”, który jest poświęcony historii, kulturze i przejawom życia społecznego mieszkańców gminy. Dzierzgoński Ośrodek Kultury nie jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózku inwalidzkim.

Poniższa tabela prezentuje wskaźniki dotyczące kultury i czytelnictwa na terenie gminy Dzierzgoń. Wartości te związane są z działalnością m.in. Dzierzgońskiego Ośrodka Kultury oraz innych ośrodków m.in. bibliotek, kół, klubów. Jak wynika z danych, na

1000 mieszkańców gminy Dzierzgoń w 2014 roku przypadało zaledwie 97 osób, które były czytelnikami bibliotek publicznych zlokalizowanych na terenie gminy. W porównaniu z poprzednimi latami, poziom czytelnictwa pozostaje na podobnym poziomie. W 2014 roku na jedną jednostkę biblioteczną przypadało 3155 osób. W 2014 roku na terenie gminy Dzierzgoń odbyły się łącznie 42 imprezy o charakterze kulturowym. Na jej terenie obecnie funkcjonuje 5 zespołów artystycznych do których przynależą łącznie 57 osób oraz 6 kół do których przynależą 117 członków.

Wskaźniki	2011	2012	2013	2014
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	3208	3197	3169	3155
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	91	89	95	97
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika	16,2	17,2	16,5	15,9
Imprezy organizowane przez działalność domów/ ośrodków kultury ogółem (konkursy, występy, prelekcje itp.)	46	33	48	42
Zespoły artystyczne	11	5	5	5
Członkowie zespołów artystycznych	105	45	61	57
Koła (kluby)	11	7	5	6
Członkowie kół (klubów)	180	132	86	117

Tab.9. Wskaźniki dotyczące kultury i sztuki (działalność bibliotek, domów, ośrodków kultury i świetlic) w gminie Dzierzgoń. Opracowanie własne na podstawie danych Bank Danych Lokalnych GUS.

Poniższa tabela przedstawia wskaźniki dotyczące aktywności sportowych i rekreacyjnych podejmowanych przez mieszkańców gminy Dzierzgoń. W 2014 roku na terenie gminy funkcjonowały 2 kluby sportowe, do których łącznie przynależało 179 osób. Jak wynika z powyższych danych, w 2014 roku liczba osób podejmujących aktywność fizyczną jest większa w porównaniu do 2010 roku zarówno w grupie osób dorosłych jak i młodzieży do lat 18. W obydwu tych grupach wiekowych mamy do czynienia ze zdecydowaną przewagą mężczyzn zaangażowanych w zajęcia sportowe.

Wskaźniki	2010 rok	2012 rok	2014 rok
Kluby	2	2	2
Członkowie	278	190	179
Ćwiczący ogółem	248	175	159
Ćwiczący mężczyźni	208	155	147
Ćwiczący kobiety	40	20	12
Ćwiczący do lat 18 ogółem	218	100	139
Ćwiczący do lat 18 chłopcy	178	100	127
Ćwiczący do lat 18 dziewczęta	40	0	12
Instruktorzy sportowi	5	5	6
Sekcje sportowe	6	3	3

Tab.10. Wskaźniki dotyczące sportu i rekreacji w gminie Dzierzgoń. Opracowanie własne na podstawie danych Bank Danych Lokalnych GUS.

Na terenie gminy Dzierzgoń funkcjonują obiekty sportowe typu „Orlik” oraz przyszkolne sale gimnastyczne.

Ochrona zdrowia

Na terenie gminy działają 2 publiczne podmioty świadczące ambulatoryjną opiekę zdrowotną oraz 3 apteki ogólnodostępne. Liczba mieszkańców przypadająca na jedną aptekę ogólnodostępną w 2015 roku wyniosła około 3200. W omawianym roku mieszkańcom gminy Dzierzgoń łącznie udzielono blisko 40 000 porad zdrowotnych. Na terenie gminy funkcjonuje:

- NZOZ "Solidus" w Dzierzgoniu
- NZOS Pielęgniarstwo Środowiskowe i Promocja Zdrowia w Dzierzgoniu

Prywatną opiekę lekarską prowadzi dwóch stomatologów. Zainteresowani mogą otrzymać profesjonalną pomoc medyczną w takich jednostkach jak SP ZOZ w Sztumie oraz w specjalistycznym szpitalu miejskim w Elblągu lub Malborku. Do 31.12.2011 r. na terenie gminy funkcjonowała filia (w NZOZ "Solidus") NZOZ "Centrum Psychiatrii" sp. zo.o. w Malborku. Obecnie pomoc w zakresie zdrowia psychicznego można otrzymać w specjalistycznych poradniach w Sztumie oraz w Malborku.

Rynek pracy i bezrobocie

Bezrobocie jest zjawiskiem trudnym do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego (jawnego), ujmując w ten sposób tylko część osób pozostających bez pracy. Poważnym skutkiem bezrobocia jest ubożenie rodziny, które często prowadzi do narastania konfliktów i napięć między członkami rodziny oraz przyczynia się do powstawania patologii społecznych. Brak perspektyw zatrudnienia, szczególnie w przypadku bezrobotnych długoterminowych, powoduje degradację pozycji społecznej tych osób. Długotrwałe bezrobocie często prowadzi do ubóstwa oraz marginalizacji społecznej.

Z danych GUS dla gminy Dzierzgoń z 2014 roku wynika, iż w rejestrze REGON wpisanych było 851 podmiotów gospodarki narodowej, w tym w sektorze rolniczym – 24 podmioty, w sektorze przemysłu i budownictwa – 271 podmiotów, pozostała działalność – 556 podmiotów. Analizując strukturę firm według klas wielkości zatrudnienia, należy zauważyć zupełną dominację mikroprzedsiębiorstw. Zdecydowaną większość stanowią niewielkie podmioty gospodarcze, w których jest zatrudnionych 0-9 osób (785 podmiotów). 52 podmiotów zatrudnia od 10 do 49 osób, a 14 podmiotów zatrudnia od 50 do 249 osób.

Wskaźniki - 2014 rok	Gmina Dzierzgoń	Powiat sztumski	Województwo pomorskie	Polska
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	851	772	1199	1071
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym	59	54	86	77

Tab. 11. Podmioty gospodarki narodowej - wskaźniki. GUS. 2014 rok. Opracowanie własne na podstawie danych Bank Danych Lokalnych GUS.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie sztumskim na dzień 31 grudnia 2014 roku wynosiła 23% (26,9%- 2013 rok; 26,6%-2012 rok) i była niższa od stopy bezrobocia rejestrowanego dla kraju (13,4%) a wyższa od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa pomorskiego (9,6%). W 2014 roku grupa zarejestrowanych bezrobotnych z powiatu sztumskiego liczyła 2731 osób, natomiast grupa bezrobotnych zamieszkujących gminę Dzierzgoń- 714 osób (212 mężczyzn oraz 502 kobiety). Poniżej

zostały przedstawione wybrane statystyki dla powiatu sztumskiego. Większość zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie sztumskim to osoby młode oraz legitymujące się stażem pracy. 39,7% zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców powiatu stanowiły osoby długotrwale bezrobotne (osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy), natomiast 18,1% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby poniżej 25 roku życia. Czas poszukiwania pracy wpływa na szanse bezrobotnych na szybko zmieniającym się rynku pracy.

Bezrobotni zarejestrowani wg wieku i płci	
Ogółem	100%
Mężczyźni	35,5%
Kobiety	64,5%
24 lata i mniej	
Ogółem	18,1%
Mężczyźni	5,0%
Kobiety	13,1%
25-34	
Ogółem	27,9%
Mężczyźni	8,3%
Kobiety	19,6%
35-44	
Ogółem	22,1%
Mężczyźni	6,3%
Kobiety	15,8%
45-54	
Ogółem	19,3%
Mężczyźni	8,4%
Kobiety	10,9%
55 i więcej	
Ogółem	12,6%
Mężczyźni	7,7%
Kobiety	4,9%

Tab. 12. Procent bezrobotnych według wieku i płci w powiecie sztumskim w 2014 roku. Opracowanie własne na podstawie danych Bank Danych Lokalnych GUS.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku, w Powiatowym Urzędzie Pracy w Sztumie, zarejestrowane były 344 osoby powyżej 55 roku życia, co stanowi 12,6% ogółu zarejestrowanych.⁸ Największy odsetek bezrobotnych w powiecie sztumskim pod względem kategorii wieku, stanowią osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata (27,9%). W przypadku podziału bezrobotnych według poziomu wykształcenia, najwyższy

⁸ GUS

procent bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem zasadniczo zawodowym (30,9%), policealnym i średnim zawodowym (20%) oraz z gimnazjalnym i niższym niż gimnazjalnym (34,6%).

Bezrobotni zarejestrowani wg poziomu wykształcenia i płci	
Wyższe	
Ogółem	5%
Mężczyźni	1,2%
Kobiety	3,8%
policealne, średnie zawodowe	
Ogółem	20%
Mężczyźni	4,9%
Kobiety	15,1%
średnie ogólnokształcące	
Ogółem	9,5%
Mężczyźni	2,2%
Kobiety	7,3%
zasadnicze zawodowe	
Ogółem	30,9%
Mężczyźni	13%
Kobiety	17,8%
gimnazjalne i poniżej	
Ogółem	34,6%
Mężczyźni	14,1%
Kobiety	20,5%

Tab. 13. Procent bezrobotnych według poziomu wykształcenia w powiecie sztumskim w 2014 roku.
Opracowanie własne na podstawie danych Bank Danych Lokalnych GUS.

W 2014 roku 4,1% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie sztumskim stanowiły osoby niepełnosprawne (Dane: GUS). Z danych GUS wynika, iż 69,4% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych w powiecie sztumskim w 2014 roku

stanowią osoby zamieszkujące tereny wiejskie, natomiast pozostała część to osoby zamieszkałe miasta zlokalizowane na terenie powiatu.

Na koniec grudnia 2014 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Dzierzgoniu, spośród wszystkich zarejestrowanych było 26,1% bezrobotnych mieszkańców z terenu gminy Dzierzgoń. Osoby bezrobotne mogą uzyskać pomoc w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu oraz Powiatowym Urzędzie Pracy. Ponadto, te instytucje współpracują z Regionalnym Towarzystwem Inwestycyjnym. Poniżej przedstawione zostały dokładne statystyki dotyczące bezrobocia na terenie powiatu sztumskiego w latach 2013-2014.

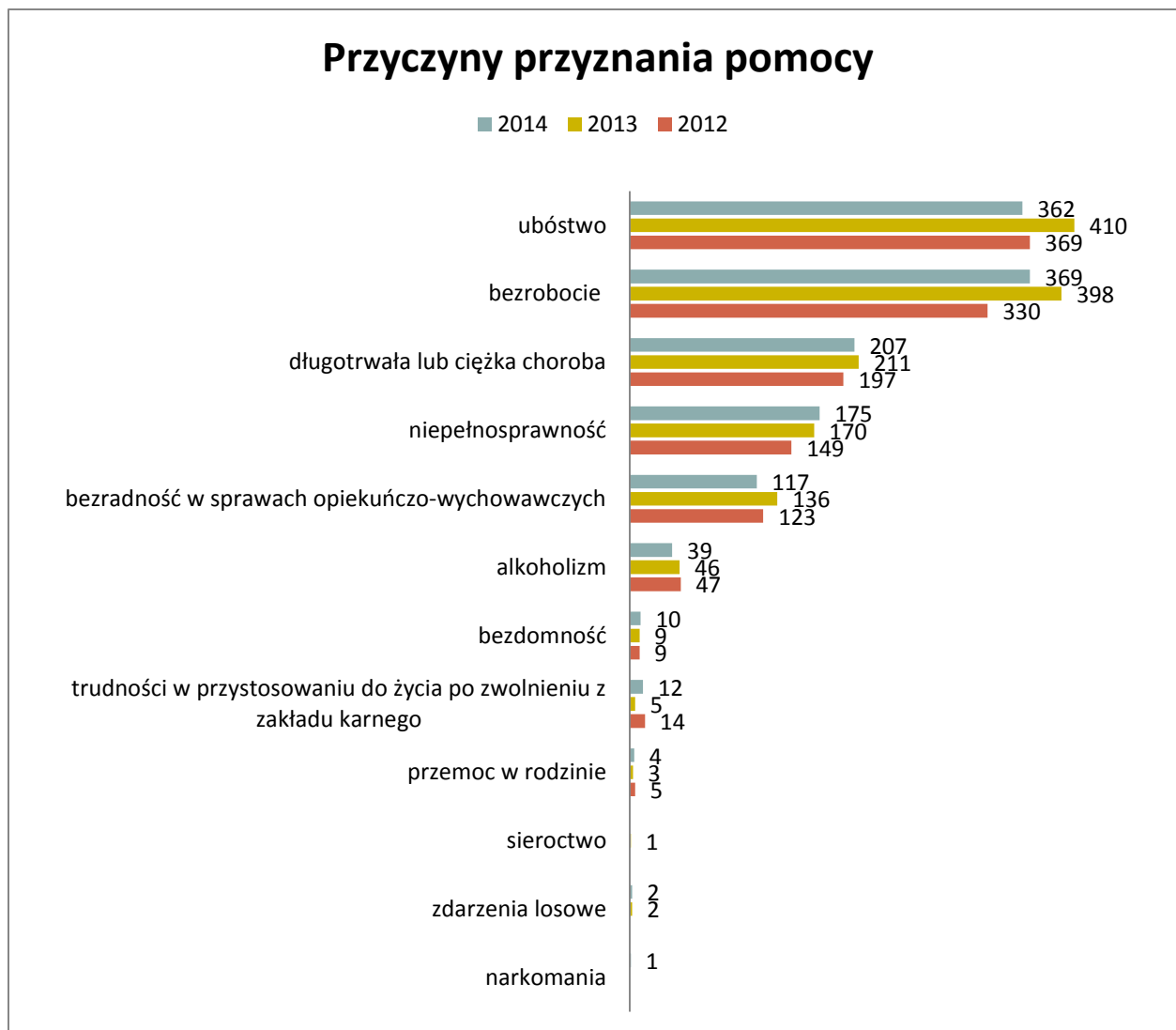
Wyszczególnienie	2013	2014
Bezrobotni ogółem	3329	2731
Bezrobotni długotrwale	1005	1083
Bezrobotni z prawem do zasiłku	593	457
Osoby poprzednio pracujące	2779	2243
Zwolnione z przyczyn dotyczących zakładu pracy	194	151
Osoby dotychczas nie pracujące	550	488
Niepełnosprawni	127	113
Osoby bezrobotne powyżej 55 roku życia	389	344
Osoby bezrobotne do 25 roku życia	665	495

Tab.14 Statystyki dotyczące bezrobocia w powiecie sztumskim. Opracowanie własne na podstawie danych lokalnych.

Wykluczenie społeczne

Osoby trwale ubogie cechuje poczucie bezradności, bezsilności oraz zepchnięcia na margines. Z powodu podejmowania prac dorywczych i potrzeby oszczędzania, takie osoby nie uczestniczą czynnie w życiu społecznym ani nie korzystają z dóbr kulturowych. Do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem można zaliczyć rodziny, w których członkowie utrzymują się z niezarobkowych źródeł, innych niż renta czy emerytura. Utrwalanie się biedy powoduje zmianę stylu życia rodziny oraz przyczynia się do powstania wielu niekorzystnych zjawisk, jak: zaniedbania w opiece i wychowaniu, alkoholizm, przemoc w rodzinie, przestępczość. Ubóstwo może doprowadzić również do niepożądanego sytuacji jaką jest bezdomność.

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej mogą liczyć na pomoc Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który oferuje wsparcie w formie świadczeń pieniężnych (zasiłek celowy, zasiłek okresowy, zasiłek stały, zasiłek celowy specjalny). Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy również pomoc rzeczową i finansową oraz pomoc o charakterze niepieniężnym, do której zaliczyć można pracę socjalną, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, sprawienie pogrzebu, zapewnienie schronienia, odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej, dożywianie dzieci.

Wyk.2. Powody przyznania pomocy społecznej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu. Tabela przedstawia liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej z różnych powodów zgodnie ze sprawozdaniem rocznym za lata 2012-2014

Najczęstszymi powodami udzielania pomocy społecznej w latach 2012-2014 było bezrobocie i ubóstwo. W 2012 roku ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 510 rodzin. Pomocą objęto 1431 osób, co stanowi 14,83% mieszkańców gminy. W 2013 roku ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 886 rodzin. Pomocą objęto 1622 osoby, co stanowi 16,9% ogółu mieszkańców gminy. W 2014 roku ze świadczeń skorzystało 550 rodzin. Pomocą objęto 1480 osób, co stanowi 15,5% ogółu mieszkańców gminy.

10 października 2002 roku Rada Miejska w Dzierzgoniu uchwaliła Lokalny Program Pomocy Społecznej. Realizując zadania wynikające ze Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Dzierzgoń do 2015 roku, opracowane szczegółowe priorytety, m.in.:

Pomoc dzieciom i młodzieży ze środowisk najuboższych, zaniedbanych, niezaradnych i patologicznych, pomoc osobom starszym i niepełnosprawnym, pomoc kobietom w ciąży i wychowującym małe dziecko pozbawionym oparcia w rodzinie, przyznawanie pomocy osobom bezdomnym i pozostającym w trudnej sytuacji socjalno-bytowej, aktywizacja społeczna i zawodowa bezrobotnych. Ponadto, w latach 2012-2014 realizowano dwa programy rządowe: „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” oraz „Rządowy program wspierania niektórych osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne”. W 2012 i 2013 roku na bazie Klubu Integracji Społecznej realizowano projekt „Integracja Społeczna i aktywizacja lokalna kluczem do wzrostu samooceny osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”. Projekt został zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII, Działanie 7.1. Poddziałanie 7.1.1. Celem projektu było stworzenie warunków dla 26 osób do integracji społecznej osób bezrobotnych poprzez aktywizację lokalną.

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej mogą skorzystać z wielu różnych form pomocy świadczonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu. W tym miejscu warto również przyrzeć się statystykom dotyczącym środków finansowych na wydatki w zakresie pomocy społecznej.

Rodzaj świadczenia- pomoc społeczna Ilość rodzin korzystających z pomocy	2012 rok (zł)	2013 rok (zł)	2014 rok (zł)
Dodatki mieszkaniowe	743 820	840 913	747 837
Zasiłki stałe	300 517	392 605	479 842
Składki na powszechne ubezpieczenie zdrowotne	40 630	32 960	39 540
Usługi specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi	78 826	80 783	81 809
Usługi opiekuńcze	58 492	63 774	64 042
„Pomoc państwa w zakresie dożywiania”	241 893	240 190	261 280
Odpłatność za Domy Pomocy Społecznej	147 012	167 121	217 504
Zasiłki okresowe	335 246	392 769	402 184
Zasiłki celowe	135 994	171 457	149 212

Świadczenia opiekuńcze	1 620 180	1 354 957	1 176 379
Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami	1 870 415	1 861 265	1 709 450
Składka emerytalno-rentowa	160 282	155 470	110 805
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	109 000	91 000	74 000
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	658 968	659 851	666 940
Sprawienie pogrzebu	3 286	2 819	3 065
Schronienie osób bezdomnych	79 418	69 589	99 039

Tab.15 Wybrane świadczenia udzielone przez MOPS w Dzierzgoniu. Opracowanie własne na podstawie danych lokalnych.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu podejmuje szereg licznych działań mających na celu niwelowanie zjawiska bezrobocia, które prowadzi do wielu negatywnych konsekwencji zarówno dla samych bezrobotnych jak i członków ich rodzin.

Przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu działa Stacja Socjalna Joannitów, która została założona przez Poznańsko- Zachodniopruską Spółdzielnię Joannitów oraz Gminę Dzierzgoń. Głównym celem jednostki jest udzielanie pomocy osobom chorym oraz niedołącznym. W Stacji Socjalnej można skorzystać z porady medycznej udzielonej przez zatrudnioną tam pielęgniarkę, zmierzyć ciśnienie krwi, wypożyczyć sprzęt rehabilitacyjny, uzyskać pomoc w formie materiałów i produktów leczniczych. W przypadku osób obłożnie chorych, pomoc świadczona jest w domu chorego. W 2014 roku placówka przyjęła 1130 osób, a łączna wartość pomocy to 110 775 zł.

W tym miejscu należy wspomnieć o projekcie pod nazwą "Integracja społeczna i aktywizacja lokalna kluczem do wzrostu samooceny osób zagrożonych wykluczeniem społecznym". Projekt został współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Nadrzędnym celem projektu była aktywizacja osób bezrobotnych z terenu gminy; w 2013 roku w ramach projektu podpisano kontrakt z 26 osobami.

Na wykluczenie społeczne narażone są również osoby borykające się z problemami psychicznymi. Na terenie gminy realizowane są działania w zakresie ochrony zdrowia psychicznego w postaci poradnictwa (udzielanie informacji o możliwości korzystania z usług w zakresie zdrowia psychicznego i rehabilitacji społecznej), usług w zakresie opieki specjalistycznej dla osób zaburzonych psychicznie (świadczone przez pielęgniarki i MOPS). Ponadto, osoby chore oraz ich rodziny mogą skorzystać z pomocy oferowanej przez Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin oraz konsultacji indywidualnych i rodzinnych w ramach działalności Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego.

Bezdomność

Bezdomność określa się jako względnie trwałą sytuację człowieka nieposiadającego miejsca spełniającego warunki mieszkalne, w którym mógłby stale i bez ograniczeń przebywać, ani aktualnej możliwości lub chęci uzyskania takiego miejsca. Bezdomność może być również efektem dobrowolnie podjętej decyzji o wyborze takiego stylu życia, występowania patologii w rodzinie, jak również może być wynikiem eksmisji, stanowiącej jedną z częstszych przyczyn bezdomności. Większość bezdomnych żyje w ubóstwie. Ze zjawiskiem bezdomności wiążą się również niekorzystne zjawiska, jak przestępczość wśród bezdomnych, ich zły stan zdrowia, uzależnienia. W 2014 roku MOPS w Dzierzgoniu udzielił pomocy 10 osobom z powodu problemu bezdomności.

Niepełnosprawność

Na wykluczenie społeczne i marginalizację szczególnie są narażone osoby niepełnosprawne. Nie istnieje jedna definicja tego terminu; możemy wyróżnić niepełnosprawność w model medycznym, społecznym, funkcjonalnym oraz prawnym. Prawo polskie definiuje niepełnosprawnych jako osoby, których stan fizyczny lub psychiczny uniemożliwia lub ogranicza trwale lub przez pewien okres czasu prawidłowe wypełnianie zadań związanych z rolą społeczną. Ze względu na formalny podział możemy wyróżnić 3 podstawowe stopnie niepełnosprawności tj. znaczna, umiarkowana

oraz lekka.⁹ Według Światowej Organizacji Zdrowia „osoba niepełnosprawna to taka, która nie może samodzielnie, częściowo lub całkowicie zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznej lub psychicznej”.¹⁰

W Polsce liczba niepełnosprawnych wzrasta, co może wiązać się między innymi ze starzeniem się społeczeństwa. Natężenie zjawiska niepełnosprawności nasila się z wiekiem. Starzenie się społeczeństwa jest związane ze zmniejszeniem się odsetka nowonarodzonych oraz wydłużeniem przeciętnego trwania życia. Do najczęstszych przyczyn niepełnosprawności można zaliczyć choroby, wypadki, zatrucia i urazy.

Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku, , niepełnosprawni powyżej 15 roku życia stanowili 15,5% wszystkich mieszkańców gminy (1319 osób- prawnie, 167 osób- biologicznie; 691 mężczyzn i 795 kobiet).

Osobom chorym oraz ich rodzinom z terenu gminy Dzierzgoń oferowana jest pomoc ze strony instytucji takich jak: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Urząd Miejski w Dzierzgoniu. Dzieci niepełnosprawne mają możliwość uczęszczania do grup integracyjnych w przedszkolu, natomiast starsze dzieci i młodzież mają możliwość nauki w szkołach specjalnych znajdujących się poza terenem gminy.

Poniższej zostały przedstawione główne statystyki dotyczące podejmowanych działań w 2014 roku w zakresie realizacji ochrony zdrowia psychicznego:¹¹

- Przyznanie zasiłków stałych dla osób zaburzonych psychicznie-25 osób (22 osoby - 2013 rok),
- Usługi specjalistyczne dla osób zaburzonych psychicznie- 21 środowisk (21 środowisk, w tym 1 rodzina dotknięta autyzmem- 2013 rok),
- Dofinansowanie dożywiania dzieci w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych- 16 osób (19 osób- 2013 rok),

⁹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Niepe%C5%82nosprawno%C5%9B%C4%87#cite_note-disability-2
dostęp on-line 14.02.2015

¹⁰ Ibidem. WHO

¹¹ Dane: Starostwo Powiatowe w Sztumie

- Dofinansowanie pobytu w domu pomocy społecznej osób zaburzonych psychicznie- 8 osób (1 osoba-2013 rok),
- Udział osób zaburzonych psychicznie w zajęciach Środowiskowego Domu Samopomocy w Czerninie- 2 osoby (2 osoby- 2013 rok),
- Działania w ramach Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych- 50 osób (57 osób- 2013 rok),
- Pomoc Punktu Informacyjno- Konsultacyjnego- 111 osób (150 osób- 2013 rok).

Zagrożenia współczesnej rodziny

Zgodnie z art.16 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka rodzina jest naturalną podstawową komórką społeczną¹², spełniającą wiele funkcji w społeczeństwie. Obecnie zagrożeniem dla stabilizacji życia rodzinnego w Polsce są trudności na rynku pracy i problemy finansowe. Bezrobocie głównych żywicieli rodziny, trwałe ubóstwo mogą przyczynić się do wystąpienia szeregu niekorzystnych zjawisk, jak przemoc w rodzinie, przestępczość, alkoholizm, niedożywienie dzieci, brak należytej opieki i działań wychowawczych, choroby somatyczne i psychiczne.

Jak wynika z danych zawartych w rozdziale dotyczącym wykluczenia społecznego na terenie gminy Dzierzgoń, znaczna część klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej korzysta z jego pomocy z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej. Poniższe statystyki dotyczą liczby rodzin, które otoczone są wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu wyżej wymienionej trudności.

Wyszczególnienie	Ogółem		
	2012	2013	2014
Rodziny ogółem:	123	136	117
W tym:			
Rodzina niepełna	88	97	89
Rodzina wielodzietna	15	14	9

Tab. 16. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2012-2014. Opracowanie własne na podstawie danych lokalnych.

Typy rodzin objętych pomocą społeczną na terenie gminy Dzierzgoń w 2012 roku przedstawia poniższa tabela:

¹² Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Rodziny ogółem		
W tym o liczbie osób:	510	1431
1	193	193
2	59	118
3	76	228
4	87	348
5	45	225
6 i więcej	50	319
rodziny niepełne ogółem	70	261
o liczbie dzieci		65
1	25	
2	21	71
3	13	60
4	11	65

Tab. 17. Typy rodzin z daną liczbą dzieci objętych pomocą społeczną w roku 2012. Opracowanie własne na podstawie danych lokalnych- Sprawozdanie z realizacji zadań gminnego programu wspierania rodziny na lata 2013-2015.

Jednym z lokalnych działań, które ma na celu ochronę podstawowej komórki społecznej-rodziny, jest Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2013- 2015. Głównym celem programu jest wspieranie rodziny i jej prawidłowego funkcjonowania poprzez realizowanie wspólnej polityki na rzecz opieki nad dzieckiem i rodziną je wychowującą, jeżeli ma ona trudności w prawidłowym wypełnianiu swoich funkcji. Działania podejmowane w ramach tego systemu powinny zapewnić rodzinie taką pomoc, aby w jej efekcie wyeliminowane zostało zagrożenie zabrania dziecka z rodziny lub zapewniony był szybki do niej powrót dla tych dzieci, które z uwagi na ich dobro, okresowo musiały zostać umieszczone poza rodziną. Do celów szczegółowych Programu należy wzmacnianie systemu norm i wartości gwarantujących prawidłowy przebieg procesu wychowawczego, zapobieganie dysfunkcyjności rodziny, objęcie rodzin dysfunkcyjnych profesjonalną pomocą, zwiększenie świadomości poprzez działania profilaktyczne. Program jest realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu przy udziale Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dzierzgoniu,

Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, placówek oświatowych, policji, Powiatowego Centrum Pomocy w Sztumie, organizacji pozarządowych i instytucji kościelnych. Na terenie gminy od 2011 roku istnieje Dom dla Dzieci w Dzierzgoniu- placówka opiekuńczo- wychowawcza typu socjalizującego, w której wychowuje się 14 dzieci. Na terenie gminy funkcjonują 23 rodziny zastępcze, w których wychowuje się łącznie 56 dzieci. W gminie Dzierzgoń działają dwa przedszkola spełniające funkcję profilaktyczną- Samorządowe „Tęczowe Przedszkole” w Dzierzgoniu z filią w Żuławce Sztumskiej. W gminie brak jednostek wsparcia dziennego, w rozumieniu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Za organizację czasu wolnego dzieci i młodzieży odpowiedzialne są m.in. takie jednostki jak Dzierzgoński Ośrodek Kultury, Centrum Sportowo- Rekreacyjne w Dzierzgoniu, klub sportowy „Powiśle”, świetlice wiejskie, Biblioteka Publiczna w Dzierzgoniu z filią w Żuławce Sztumskiej i w Tywęzach. Dzieci i młodzież mogą korzystać z obiektów sportowych: „Orlik” w Dzierzgoniu, sal gimnastycznych w Szkole Podstawowej w Bruku, Szkole Podstawowej w Dzierzgoniu i Gimnazjum w Dzierzgoniu, natomiast młodszy mieszkańcy- z ogólnodostępnych placów zabaw.

Finansowanie Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2013-2015 odbywa się w ramach środków budżetu Gminy Dzierzgoń oraz środków pozabudżetowych. Koordynatorem Programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu.

W ramach realizacji Programu podjęto następujące działania:

2013 rok:

- Pracownicy socjalni udzielili wsparcia 79 rodzinom oraz prowadzili monitoring sytuacji dzieci zagrożonych kryzysem,
- W roku 2013 w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu był zatrudniony asystent rodziny, który pracował z 11 rodzinami (wsparciem objęto 38 dzieci),
- MOPS współfinansował pobyt 18 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. W połowie 2013 roku jedno dziecko wróciło do środowiska rodzinnego,
- Dzieciom w 12 świetlicach wiejskich organizowano zajęcia kulturalno-profilaktyczne, w których promowano właściwy model rodziny,
- Na koloniach letnich i obozach wypoczywało 32 dzieci,

- Osoby i rodziny posiadające problem z dziedziny uzależnień otrzymywały pomoc terapeuty w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym (114 porad), natomiast osoby dotknięte przemocą w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie- 49 porad,
- Dzieci z rodzin o trudnej sytuacji materialnej otrzymywały pomoc w formie dożywiania- 326 dzieci,
- Pracownicy socjalni współpracowali z pedagogami szkolnymi, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Powiatowym Centrum Pomocy w Rodzinie w Sztumie wspierając rodziny w rozwiązywaniu ich problemów,
- Działania związane ze zwiększeniem świadomości społecznej- rozwój idei wolontariatu- działalność wolontariuszy przy Młodzieżowej Radzie Miejskiej rozwijającej postawy charytatywne w stosunku do osób wymagających pomocy i wsparcia,
- Udział 26 rodzin w projekcie współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, mającym na celu zmniejszenie wykluczenia społecznego.

2014 rok:

- Pracownicy socjalni udzielili wsparcia 75 rodzinom oraz prowadzili monitoring sytuacji dzieci zagrożonych kryzysem,
- W roku 2014 w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu był zatrudniony asystent rodziny, który pracował z 8 rodzinami (wsparciem objęto 27 dzieci),
- MOPS współfinansował pobyt 23 dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Do rodzin wróciło 9 dzieci,
- Dzieciom w 12 świetlicach wiejskich organizowano zajęcia kulturalno-profilaktyczne, w których promowano właściwy model rodziny,
- Na koloniach letnich i obozach wypoczywało 30 dzieci,
- Osoby i rodziny posiadające problem z dziedziny uzależnień otrzymywały pomoc terapeuty w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym-114 porad, natomiast osoby dotknięte przemocą w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie- 51 porad,

- Dzieci z rodzin o trudnej sytuacji materialnej otrzymywały pomoc w formie dożywiania- 344 dzieci,
- Dzieci z rodzin o trudnej sytuacji materialnej otrzymywały pomoc w postaci stypendium szkolnego- 426 dzieci,
- Pracownicy socjalni współpracowali z pedagogami szkolnymi, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Powiatowym Centrum Pomocy w Rodzinie w Sztumie wspierając rodziny w rozwiązywaniu ich problemów,
- Działania związane ze zwiększeniem świadomości społecznej- rozwój idei wolontariatu- działalność wolontariuszy przy Młodzieżowej Radzie Miejskiej rozwijającej postawy charytatywne w stosunku do osób wymagających pomocy i wsparcia,
- Udział 3 rodzin w pilotażowym projekcie powiatowym „Schematom Stop”, współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, mającym na celu zmniejszenie wykluczenia społecznego.

Przemoc w rodzinie definiowana jest jako określony rodzaj zachowań zorientowanych na członka rodziny, które naruszają prawa oraz dobre osobiste danej jednostki. Odwołując się do art. 15 § 11 Kodeksu Karnego, osoby wobec których stosowana jest przemoc, narażone są na utratę życia, uszczerbku na zdrowiu fizycznym i/lub psychicznym, naruszenie godności i nietykalności cielesnej oraz wolności. Osoby te narażone są nie tylko na szkody fizyczne, ale przede wszystkim moralne.¹³ W tym miejscu warto wyróżnić kryteria mówiące o tym, kiedy mamy do czynienia z zachowaniami przemocowymi:¹⁴

- Intencjonalność- działania osoby stosującej przemoc są celowe; nie polegają jedynie na wyrządzeniu krzywd moralnych oraz fizycznych, ale przede wszystkim na osiągnięciu władzy oraz kontroli nad ofiarą.
- Nierówność siły- osoba stosująca przemoc charakteryzuje się nie tylko przewagą fizyczną; nierówność siły może objawiać się poprzez zajmowaną pozycję

¹³<http://ops.polkowice.pl/wp-content/uploads/2012/01/przemoc.pdf>

¹⁴Ibidem.

społeczną, status. Sprawca przemocy odczuwa i okazuje przewagę nad swoją ofiarą.

- Naruszenie godności i pozbawianie praw.
- Wywoływanie negatywnych emocji, cierpienia oraz wyrządzanie szkód psychicznych i fizycznych.

Należy pamiętać, że przemoc w rodzinie jest zazwyczaj zjawiskiem permanentnym. Do głównych czynników ryzyka przemocy należą normy społeczne, które objawiają się w postaci przyzwolenia i akceptacji środowiska na tego typu akty. Inne czynniki to dziedziczenie wzorca przemocy, który może być przekazywany przez starszych członków rodziny na młodsze pokolenia- dzieci będące świadkami przemocy internalizują tego typu zachowania, które następnie są utrwalane w procesie socjalizacji. Uzależnienie i nadużywanie alkoholu oraz stres związany z problemami ekonomicznymi i brak wsparcia od instytucji pomocowych również przyczynia się do występowania zjawisk przemocy. Możemy wyróżnić następujące typy zachowań przemocowych:

- przemoc fizyczna (zadawanie bólu fizycznego, obrażeń cielesnych, pozbawienie życia),
- przemoc psychiczna (wywoływanie szkód moralnych),
- przemoc seksualna (wymuszanie na drugiej osobie zachowań seksualnych),
- przemoc ekonomiczna (ograniczanie zasobów finansowych i materialnych, uzależnienie ekonomiczne od sprawcy),
- zaniedbanie.

Badanie zjawiska przemocy jest trudnym zadaniem. Często bowiem ofiary agresji nie przyznają się do tego iż są krzywdzone przez najbliższych, co może być spowodowane, między innymi, racjonalizacją, usprawiedliwianiem sprawców, obwinianiem siebie. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą wyniki CBOS cytowane poniżej. Do zakresu działań władz samorządowych powinna należeć pomoc ofiarom przemocy oraz podejmowanie kroków mających na celu przeciwdziałanie tego typu zjawiskom w rodzinach.

„Ogółem 23% dorosłych Polaków deklaruje, że padło ofiarą przemocy. Co dziesiąty (10%) doświadczył agresji na ulicy, ale nie w pobliżu domu, natomiast co czternasty (7%) – w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania. W domu z aktami przemocy spotkało się 6% dorosłych. Co dwudziesty (5%) padł ofiarą przemocy w lokalu gastronomicznym – restauracji, kawiarni, na dyskotecę. Mniej liczne grupy doświadczyły agresji w pracy bądź w szkole, w środkach komunikacji lub w jakimś innym miejscu (po 3%). Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety przyznają, że zdarzyło im się paść ofiarą agresji (odpowiednio: 28% i 18%).” Większość dorosłych (68%) przyznaje, że w ich domach zdarzają się różnego rodzaju konflikty, sprzeczki lub awantury”.¹⁵

Władze gminy Dzierzgoń realizują Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2011-2015.¹⁶ Celem Programu jest przede wszystkim ograniczenie skali zjawiska przemocy wśród rodzin w gminie Dzierzgoń oraz osiągnięcie większej skuteczności działań prewencyjnych w tych rodzinach. Głównym założeniem Programu jest promowanie modelu rodziny wolnej od przemocy, uwrażliwienie społeczności lokalnej na problem przemocy w rodzinie, działania interdyscyplinarne w zakresie przeciwdziałania przemocy, edukację dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie przemocy w rodzinie. Cel główny Programu to: przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, zwiększenie dostępności i skuteczności profesjonalnej pomocy oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie.

Cele Programu to:

- Podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie.
- Ograniczenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie poprzez zintegrowanie środowisk.
- Podniesienie skuteczności interwencji wobec problemu przemocy.
- Zwiększanie pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
- Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

¹⁵ CBOS „Przemoc i konflikty w domu”, 2009r.

¹⁶ Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dzierzgoń na lata 2011-2015

Instytucje i osoby odpowiedzialne za realizację Programu to: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Komisariat Policji, placówki oświatowe, Zakład Opieki Zdrowotnej, organizacje pozarządowe i instytucje kościelne, Sołtysi i rady sołeckie. Program jest ewaluowany poprzez systematyczną sprawozdawczość. Kierownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu do dnia 30 kwietnia każdego roku przedłoży Burmistrzowi Dzierzgonia sprawozdanie z realizacji Programu. W gminie działa Zespół Interdyscyplinarny do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W 2014 roku Zespół liczył 14 członków. Na terenie gminy funkcjonuje Punkt Informacyjno-Konsultacyjny, który w ramach realizacji programu jest zobowiązany do udzielania porad psychologicznych, prawnych a także tych związanych z uzależnieniem i przemocą. Poniżej zostały przedstawione wybrane statystyki zawarte w sprawozdaniach z wykonywania Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

- W 2013 roku Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych podczas 14 spotkań wezwała 26 osób na rozmowy motywujące w związku ze zgłoszonym problemem alkoholowym. Zmotywowano 7 osób do zgłoszenia się w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym., skierowano 20 osób na badanie przez lekarzy biegłych, skierowano 11 wniosków o leczenie odwykowe do Sądu rejonowego.
- W roku 2013 udzielono 49 porad osobom będącym ofiarami przemocy. Udzielono 114 porad 70 sprawcom przemocy w rodzinie.
- W 2014 roku Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych podczas 14 spotkań wezwała 22 osoby na rozmowy motywujące w związku ze zgłoszonym problemem alkoholowym. Zmotywowano 8 osób do zgłoszenia się w Punkcie Informacyjno- Konsultacyjnym, skierowano 13 osób na badanie przez lekarzy biegłych, skierowano 12 wniosków o leczenie odwykowe do Sądu rejonowego.
- W roku 2014 udzielono 47 porad osobom będącym ofiarami przemocy. 20 sprawcom przemocy w rodzinie otrzymało wsparcie w postaci porad.

Uzależnienie od substancji psychoaktywnych

Alkoholizm jest chorobą spowodowaną nadużywaniem napojów alkoholowych, z którą wiążą się nie tylko konsekwencje zdrowotne dla uzależnionej osoby, ale również stanowi ona problem socjalny i przyczynia się do występowania patologii społecznych. Niepokojące jest zjawisko stałego obniżania się granicy wieku inicjacji alkoholowej młodzieży.¹⁷ Zjawisko alkoholizmu jest ściśle powiązane z występowaniem przestępczości, wypadkami w pracy oraz wypadkami drogowymi. Nadużywanie alkoholu przez któregoś z rodziców osłabia więzi rodzinne i skutkuje występowaniem dysfunkcji w pełnieniu ról rodzicielskich. Poniżej przedstawione zostały ogólnopolskie statystyki dotyczące populacji osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych.¹⁸ Dane zostały sporządzone przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Wyszczególnienie		W Polsce 38,6 mln	W gminie 100 tys. mieszk.	W gminie 25 tys. mieszk.	W gminie 10 tys. mieszk.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 2.000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	5.000-7.000 osób	1.250-1.750 osób	ok. 500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin		ok. 5.300	Około 1.330	Około 530 osób: dorosłych i dzieci
		ok 2 mln osób: dorosłych i dzieci	osób: dorosłych i dzieci	osób: dorosłych i dzieci	

Tab. 18. Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych (dane szacunkowe). Opracowanie własne na podstawie danych PARPA.

¹⁷ Minkiewicz A. (2001) Patologia społeczna. W: Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH, s. 291-292.

¹⁸ <http://www.parpa.pl/index.php/analizy-badania-raporty/statystyki>

Jak wynika z powyższych danych szacunkowych podanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, około 2% populacji jest uzależniona od alkoholu oraz około 4% małych dzieci wychowuje się w rodzinie do której przynależy osoba uzależniona od alkoholu. Szacuje się, że w miastach o wielkości do 10 000 osób na uzależnienie od alkoholu cierpi średnio około 200 osób. Niepokojącą informacją jest to, iż 2/3 osób dorosłych oraz 2/3 małych dzieci pochodzących z rodzin z problemem uzależnienia od alkoholu jest ofiarą przemocy domowej.

Problem nadużywania alkoholu występuje również w gminie Dzierzgoń. Przez instytucje samorządowe gminy realizowany jest „Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2014-2017”. Punktem wyjścia do realizacji Programu była przeprowadzona w 2012 roku diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych wśród osób dorosłych mieszkańców i uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, iż zaledwie 17,2% badanych mieszkańców gminy Dzierzgoń posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ponadto, problem nadużywania alkoholu był wymieniany jako jeden z najważniejszych problemów społecznych przez mieszkańców (60% badanych uważa alkohol za towar szczególny i postuluje za kontrolowaniem jego sprzedaży). 15,6% badanych uczniów szkół podstawowych, 78,5% gimnazjalistów oraz 96,4% uczniów szkół gimnazjalnych przyznało, że miało kontakt z alkoholem. 20% badanych gimnazjalistów i 58,2% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu upiło się tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem. Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy, umiarkowanie dużo osób niepełnoletnich podejmuje próby zakupu napojów alkoholowych. (dane: Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych w gminie Dzierzgoń, 2012 rok). Za realizację Programu odpowiedzialna jest Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dzierzgoniu. Adresatami Programu są: dzieci i młodzież zagrożona uzależnieniem od alkoholu oraz ich rodziców, opiekunów i dzieci, osób dorosłych zagrożonych uzależnieniem od alkoholu, osób uzależnionych od alkoholu, osób współuzależnionych, Dorosłych Dzieci Alkoholików i ofiar przemocy, osób zawodowo zajmujących się problematyką alkoholową, osób uzależnionych po ukończeniu terapii („trzeźwych alkoholików”). Partnerzy Programu: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu, Punkt

Informacyjno- Konsultacyjny w Dzierzgoniu, służby mundurowe (KPP Sztum Posterunek Policji w Dzierzgoniu, Straż Miejska w Dzierzgoniu), placówki oświatowe (szkoły), organizacje pozarządowe oraz wydziały Urzędu Miejskiego w Dzierzgoniu.

- Cel główny Programu: Ograniczenie skali zjawiska problemów alkoholowych w Gminie Dzierzgoń.

W ramach celów szczegółowych Programu, władze gminy zobowiązane są do zapewnienia dostępności do specjalistycznej pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej osób, które są uzależnione od alkoholu, udzielania pomocy rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą, prowadzenia profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w przedszkolach, szkołach, organizacjach pozarządowych i stowarzyszeniach oraz kontrola placówek sprzedających napoje alkoholowe, wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych. Monitoring Programu prowadzony jest przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Dzierzgoniu. Raz w roku przewodniczący GKRPA jest zobowiązany do poinformowania Rady Miejskiej w Dzierzgoniu o trudnościach związanych realizacją Programu. Ponadto, trzy miesiące po zakończeniu projektu, zostanie przeprowadzona jego ewaluacja. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące rzeczywistych wydatków na realizację zadań i zamierzeń Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dzierzgoń za rok 2013 i 2014.

Zadania i zamierzenia	2013 rok Wykonanie (zł)*	2014 rok Wykonanie (zł)*
Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu	1560	1320
Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą.	15230	17285
Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w przedszkolach, szkołach, organizacjach pozarządowych i stowarzyszeniach oraz kontroli placówek sprzedających napoje alkoholowe	18849	20170
Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych	74013	71901
SUMA:	109652	110676

Tab. 19. Wykonanie Gminnego Programu Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dzierzgoń w latach 2013-2014

*Dane zostały zaokrąglone do liczb całkowitych.

Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych:

W 2013 oraz 2014 roku w skład Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wchodziło 8 osób.

- W 2013 roku odbyło się 14 spotkań GKRPA podczas których:
 - Podejmowano decyzje związane z wydatkowaniem środków finansowych,
 - Dokonywano zmian Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2013 oraz Programu Przeciwdziałania Narkomanii Gminy Dzierzgoń w roku 2013,
 - Wezwano 26 osób na rozmowy motywujące w związku ze zgłoszonym problemem nadużywania alkoholu, w tym zgłosiło się 12 osób,

- Zmotywowano 7 osób do zgłoszenia się w Punkcie Informacyjno-Konsultacyjnym w Dzierzgoniu,
 - Decydowano o dalszym postępowaniu wobec osób nadużywających alkoholu (skierowano 20 osób na badanie przez lekarzy biegłych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu, z tego 4 osoby stawiły się na badaniu, skierowano 11 wniosków o leczenie odwykowe do Sądu Rejonowego III Wydział Rodzinny i Nieletnich),
 - Zaopiniowano pozytywnie 20 wniosków o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie gminy Dzierzgoń oraz 10 wniosków na jednorazową sprzedaż napojów alkoholowych podczas imprez na terenie gminy Dzierzgoń.
- W 2014 roku odbyło się 14 spotkań GKRPA podczas których:
 - Podejmowano decyzje związane z wydatkowaniem środków finansowych,
 - Dokonywano zmian Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2014 oraz Programu Przeciwdziałania Narkomanii Gminy Dzierzgoń w roku 2014,
 - Wezwano 22 osoby na rozmowy motywujące w związku ze zgłoszonym problemem nadużywania alkoholu, w tym zgłosiło się 8 osób,
 - Zmotywowano 8 osób do zgłoszenia się w Punkcie Informacyjno-Konsultacyjnym w Dzierzgoniu,
 - Decydowano o dalszym postępowaniu wobec osób nadużywających alkoholu (skierowano 13 osób na badanie przez lekarzy biegłych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu, z tego 3 osoby stawiły się na badaniu, skierowano 12 wniosków o leczenie odwykowe do Sądu Rejonowego III Wydział Rodzinny i Nieletnich),
 - Zaopiniowano pozytywnie 23 wnioski o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie gminy Dzierzgoń oraz 9 wniosków na jednorazową sprzedaż napojów alkoholowych podczas imprez na terenie Gminy Dzierzgoń.

Władze samorządowe gminy Dzierzgoń w latach 2008-2014 realizowały Program Przeciwdziałania Narkomanii, który został opracowany zgodnie z treścią Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 roku oraz założeniami Krajowego

Programu Przeciwdziałania Narkomanii. Program został przygotowany w ramach projektu „Wsparcie województw i społeczności lokalnych w zapobieganiu narkomanii na poziomie lokalnym”, realizowanego przez Fundację Demokracji Lokalnej na zlecenie Fundacji Współpracy i Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii w ramach Projektu Transition Facility. Jak wynika z Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych przeprowadzonej w 2012 roku, 9% dorosłych mieszkańców przyznało się do zażywania narkotyków. Odsetek badanych uczniów sięgających po narkotyki wyniósł: 1,6% w szkole podstawowej, 21,5% w gimnazjach oraz 23,6% w szkole ponadgimnazjalnej. Ponadto, z przeprowadzonych w 2012 roku badań wynika, iż 3,2% badanych uczniów szkół podstawowych, 4,7% gimnazjalistów oraz 5,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało kontakt z dopalaczami.

■ Cel główny Programu: Ograniczenie używania substancji psychoaktywnych.

Projekt miał na celu przeprowadzenie wnikliwej diagnozy problemu, ograniczenie używania substancji psychoaktywnych przez młodzież, uatrakcyjnienie oferty zdiagnozowanych form spędzania czasu wolnego oraz podniesienie świadomości osób dorosłych w zakresie potrzeb raz zagrożeń młodzieży. Działania podjęte w ramach Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii to wspieranie szkolnych programów profilaktyki uniwersalnej, nawiązanie współpracy z Centrum Psychiatrii w Dzierzgoniu i Punktem Konsultacyjno- Informacyjnym, dofinansowanie uczestnictwa w specjalistycznych szkoleniach w dziedzinie terapii uzależnienia od narkotyków, przeprowadzenie zajęć przez szkoły i Klub Sportowy „Powiśle”, wspieranie imprez organizowanych przez szkoły i organizacje pozarządowe, wybór realizatora szkoleń dla nauczycieli i wychowawców oraz nauczycieli dot. substancji psychoaktywnych oraz realizacja szkoleń, opracowanie i zakup materiałów edukacyjnych, upowszechnianie informacji wśród mieszkańców, przeprowadzenie diagnozy.

Osobami odpowiedzialnymi za realizację Programu były członkinie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy Urzędzie Miejskim w Dzierzgoniu. Osoby te przeprowadziły również monitoring poszczególnych działań oraz ewaluację Programu.

Zadania i zamierzenia	2013 rok Wykonanie (zł)*	2014 rok Wykonanie (zł)*
Ograniczenie używania substancji psychoaktywnych przez młodzież	5715	3635
Uatrakcyjnienie oferty zorganizowanych form spędzania czasu wolnego.	3800	2500
Podniesienie świadomości osób dorosłych w zakresie potrzeb oraz zagrożeń młodzieży.	1000	50
SUMA:	9515	6185

Tab. 20. Wykonanie Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii Gminy Dzierzgoń w latach 2013-2014

Oddziaływania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży

Ważne jest, aby szkoła była miejscem, które przyczyni się do budowy systemu wartości młodego człowieka oraz ostrzeże i poinformuje go o konsekwencjach wynikających z podejmowania ryzykownych działań. W gminie organizowane są różne działania profilaktyczne dla młodzieży w formie warsztatów, kolonii, obozów oraz programów.

Placówki oświatowe zlokalizowane na terenie gminy realizowały następujące programy profilaktyczne t.j.:

2013 rok:

- programy edukacyjno- profilaktyczne: „Zachowaj Trzeźwy Umysł”, „Uwierz w siebie”, „Nałogi, droga donikąd”, „Wygraj szansę-trzeźwość na co dzień”, „Czuję się bezpiecznie”, „Katarzyna wolna od uzależnień”,
- projekty: „Od wakacji do wakacji”, „Parasol”, „Wychowanie przez sport i zabawę”,
- prowadzenie indywidualnego poradnictwa i konsultacji dla rodziców i dzieci (ofiar przemocy),
- współpraca z przedstawicielami wymiaru sprawiedliwości, PCPR, Policją w zakresie przeciwdziałania przemocy, zapewnienie ochrony i udzielania pomocy rodzinom dotkniętym przemocą,

- akcje informacyjne, spotkania z Policją i kuratorami, które miały na celu wyposażyć uczniów w wiedzę dotyczącą m.in. możliwości uzyskania pomocy przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie czy też ewentualnych konsekwencji w związku podejmowaniem przez młodzież zachowań ryzykownych,
- uczestnictwo uczniów szkół zlokalizowanych na terenie gminy Dzierzgoń w obchodach Światowego Dnia Zdrowia pod hasłem „Zdrowo żyję- nie biorę, nie palę, nie piję”,
- pozalekcyjne zajęcia sportowe prowadzone przez Dzierzgoński Klub Sportowy „Powiśle”, w których uczestniczyła młodzież szkolna, realizując program profilaktyczno- sportowy,
- działania profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem takim zaburzeniom jak anoreksja i bulimia,
- działania profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem używania alkoholu i środków psychoaktywnych- 5 programów,
- inne działania profilaktyczne realizowane m.in. przez Dzierzgoński Ośrodek Kultury.

2014 rok:

- programy edukacyjno-profilaktyczne: „Zachowaj Trzeźwy Umysł”, „Od wakacji do wakacji” (realizowany przez szkoły gimnazjalne), „Wychowanie przez sport i zabawę” (realizowany przez Szkołę Podstawową w Bągarciu), „Stop Przemocy”, „Katarzyna wolna od uzależnień”,
- indywidualne poradnictwo i konsultacje dla rodziców i dzieci (ofiar przemocy),
- współpraca z przedstawicielami wymiaru sprawiedliwości, Powiatowym Centrum Pomocy w Rodzinie, Policją w zakresie przeciwdziałania przemocy, zapewnienie ochrony i udzielania pomocy rodzinom dotkniętym przemocą,
- realizowanie zadań zaplanowanych w szkolnych programach profilaktycznych- spektakle, teatry, warsztaty, koncerty,
- program sportowy „FOOTSAL” realizowany przez Szkołę Podstawową w Dzierzgoniu mający na celu integrację rodzin,

- akcje informacyjne, spotkania z Policją i kuratorami, które miały na celu wyposażyć uczniów w wiedzę dotyczącą m.in. możliwości uzyskania pomocy przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie czy też ewentualnych konsekwencji w związku podejmowaniem przez młodzież zachowań ryzykownych,
- uczestnictwo uczniów szkół zlokalizowanych na terenie gminy Dzierzgoń w obchodach Światowego Dnia Zdrowia pod hasłem „Zdrowo żyję- nie biorę, nie palę, nie piję”,
- pozalekcyjne zajęcia sportowe prowadzone przez Dzierzgoński Klub Sportowy „Powiśle”, w których uczestniczyła młodzież szkolna, realizując program profilaktyczno- sportowy,
- działania profilaktyczne związane z przeciwdziałaniem używania alkoholu i środków psychoaktywnych- 8 programów,
- inne działania profilaktyczne realizowane m.in. Dzierzgoński Ośrodek Kultury.

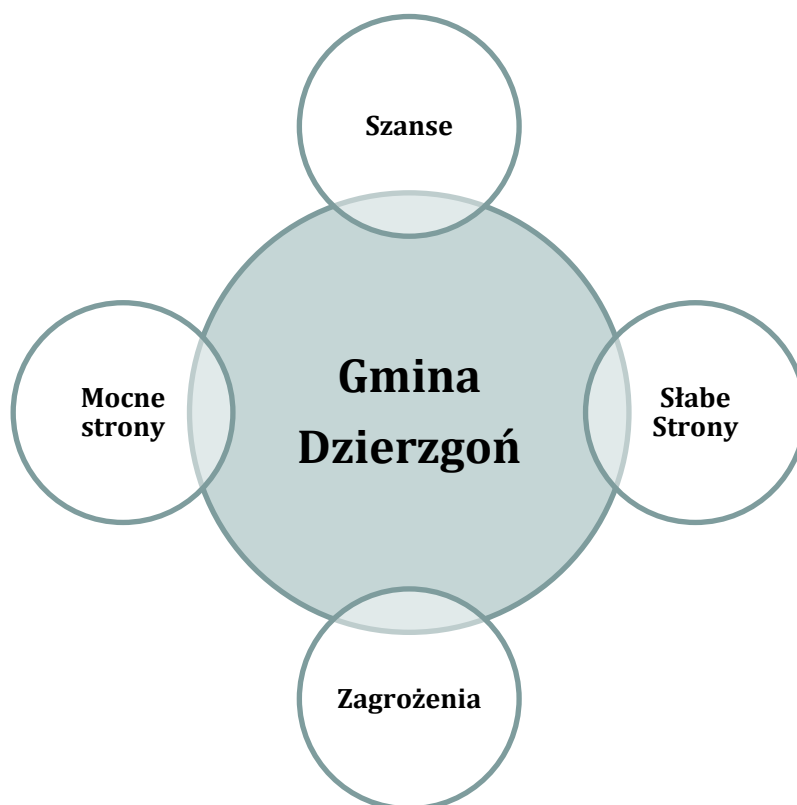
Infrastruktura

Według danych Banku Danych Lokalnych GUS, w 2014 roku w gminie Dzierzgoń istniało ogółem 2948 mieszkań. Łączna liczba izb wyniosła 11076, a całkowita powierzchnia użytkowa mieszkań to 204851 m². Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania/domu wynosi 69,5 m², natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę jest równa 21,6 m². Na 1000 mieszkańców gminy przypada 311 mieszkań. Statystyki te warto skonfrontować z danymi dla powiatu sztumskiego. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w powiecie wynosi 71,5 m², średnia powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w powiecie wynosi 21,5 m², natomiast liczba mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców powiatu sztumskiego wynosi 300.

Na terenie gminy Dzierzgoń znajduje się jeden turystyczny obiekt noclegowy -hotel oraz gospodarstwa agroturystyczne.

Analiza szans, zagrożeń, mocnych oraz słabych strony gminy Dzierzgoń

Analiza SWOT jest użyteczną i coraz powszechniej stosowaną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych w pracach nad strategią. Metoda ta łączy analizę wnętrza, jak i otoczenia organizacji oraz badanie szans i zagrożeń, jakie stoją przed organizacją. Analizie SWOT poddawane są nie tylko przedsiębiorstwa, ale również powiaty oraz gminy. Opracowanie analizy SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Stanowi punkt wyjściowy dla określenia celów strategicznych oraz projektów socjalnych. Przedstawione poniżej czynniki obejmują mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia. W analizie odnoszono się do szeroko rozumianych kwestii społecznych w gminie Dzierzgoń.

Mocne strony

- Przeważająca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym nad liczebnością osób w wieku poprodukcyjnym.
- Poprawna identyfikacja i monitoring występujących problemów społecznych w gminie przez władze lokalne.
- Duży potencjał turystyczny- liczne zabytki, bliskość miasta Malbork.
- Dzierzgoński Ośrodek Kultury.
- Działalność Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych i Ich Rodzin.
- Dostępność przedszkola z grupami integracyjnymi.
- Różnorodność oddziaływań profilaktycznych prowadzonych w szkołach.
- Znaczny odsetek osób (szczególnie mężczyzn) biorących aktywny udział w zajęciach sportowych.
- Inicjatywy skierowane do osób starszych (np. Klub Seniora).
- Opracowanie Strategii Rozwoju Gminy.

Słabe strony

- Malejąca liczba mieszkańców.
- Niekorzystne prognozy demograficzne- w przyszłości odsetek osób w wieku poprodukcyjnym będzie przewyższał odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym.
- Niski poziom czytelnictwa mieszkańców.
- Niewielkie zaangażowanie kobiet w aktywność sportową.
- Problem bezrobocia wśród kobiet.
- Niedostateczna liczba inicjatyw oraz warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości.
- Niewystarczająca oferta form opieki na małymi dziećmi w wieku 0-3 lat.
- Brak oddziałów integracyjnych dla dzieci niepełnosprawnych w szkołach zlokalizowanych na terenie gminy.
- Niedostateczna jakość opieki zdrowotnej (brak punktu geriatrycznego oraz punktu specjalizującego się w pomocy psychiatrycznej/ psychologicznej).
- Brak widocznej internetowej działalności promocji turystycznej gminy.
- Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych.
- Brak Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.
- Brak placówki wsparcia dziennego.

Szanse

- Rozwój turystyki oraz promocja gminy.
- Rozwój infrastruktury sportowej oraz miejsc przystosowanych do osób niepełnosprawnych.
- Stworzenie lokalnej długofalowej polityki senioralnej.
- Wzrost świadomości wśród mieszkańców związanej z aktywnością fizyczną.
- Wzrost świadomości społecznej dotyczącej problemów zdrowotnych.
- Działania zachęcające i wspierające przedsiębiorczość.
- Dalszy rozwój współpracy instytucji publicznych z organizacjami pozarządowymi.
- Aktywizacja osób długotrwale bezrobotnych dzięki uczestnictwu w kursach doszkalających.
- Aktywizacja zawodowa bezrobotnych kobiet.
- Niwelacja problemów przemocy w rodzinie oraz niewydolności wychowawczej za sprawą efektywnej pracy asystentów rodziny.
- Opracowania Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.
- Łatwy dostęp do rehabilitacji, porad geriatrycznych oraz pomocy psychiatrycznej lub psychologicznej.

Zagrożenia

- Ograniczenie środków (np. publicznych, Unijnych) na realizację działań pomocy społecznej, przy jednoczesnym wzroście zadań oraz niewielkim wzroście zatrudnienia.
- Rosnące zapotrzebowanie na usługi społeczne wynikające ze starzenia się społeczeństwa i wzrostu liczby osób niepełnosprawnych.
- Brak aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.
- Niefektywność podejmowanych działań mających na celu dokształcanie osób zagrożonych wykluczeniem ze względu na niskie kompetencje edukacyjne i zawodowe.
- Nasilenie się zjawiska przemocy w rodzinie.
- Ubożenie mieszkańców gminy- pogłębienie się zjawiska biedy oraz wzrost liczby osób objętych wykluczeniem społecznym.
- Niewydolność gospodarcza części mikroprzedsiębiorstw ze względu na brak rentowności i odpowiedniego wsparcia ze strony władz publicznych.
- Rosnące migracje zagraniczne i wewnętrzne lokalnej ludności.
- Brak należytej opieki zdrowotnej i społecznej ze względu na zmieniającą się sytuację demograficzną i ekonomiczną w kraju.
- Trudności z dokonaniem oceny oraz ewaluacji podejmowanych działań.

Założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT oraz zapoznaniu się z sytuacją społeczną w gminie Dzierzgoń przyjęte zostały działania priorytetowe dla realizowania polityki społecznej w gminie. Głównymi działaniami w obszarze przeciwdziałania problemom społecznym na terenie gminy Dzierzgoń powinny być: przeciwdziałanie bezrobociu oraz jego następstwom, pomaganie rodzinom w wypełnieniu ich obowiązków rodzicielskich i społecznych, wspieranie zadań na rzecz ochrony dzieci i młodzieży, organizacja systemu pomocowego dla osób starszych, stworzenie możliwości sprzyjających aktywizacji osób starszych i niepełnosprawnych oraz rozwijanie kapitału społecznego kulturowego mieszkańców.

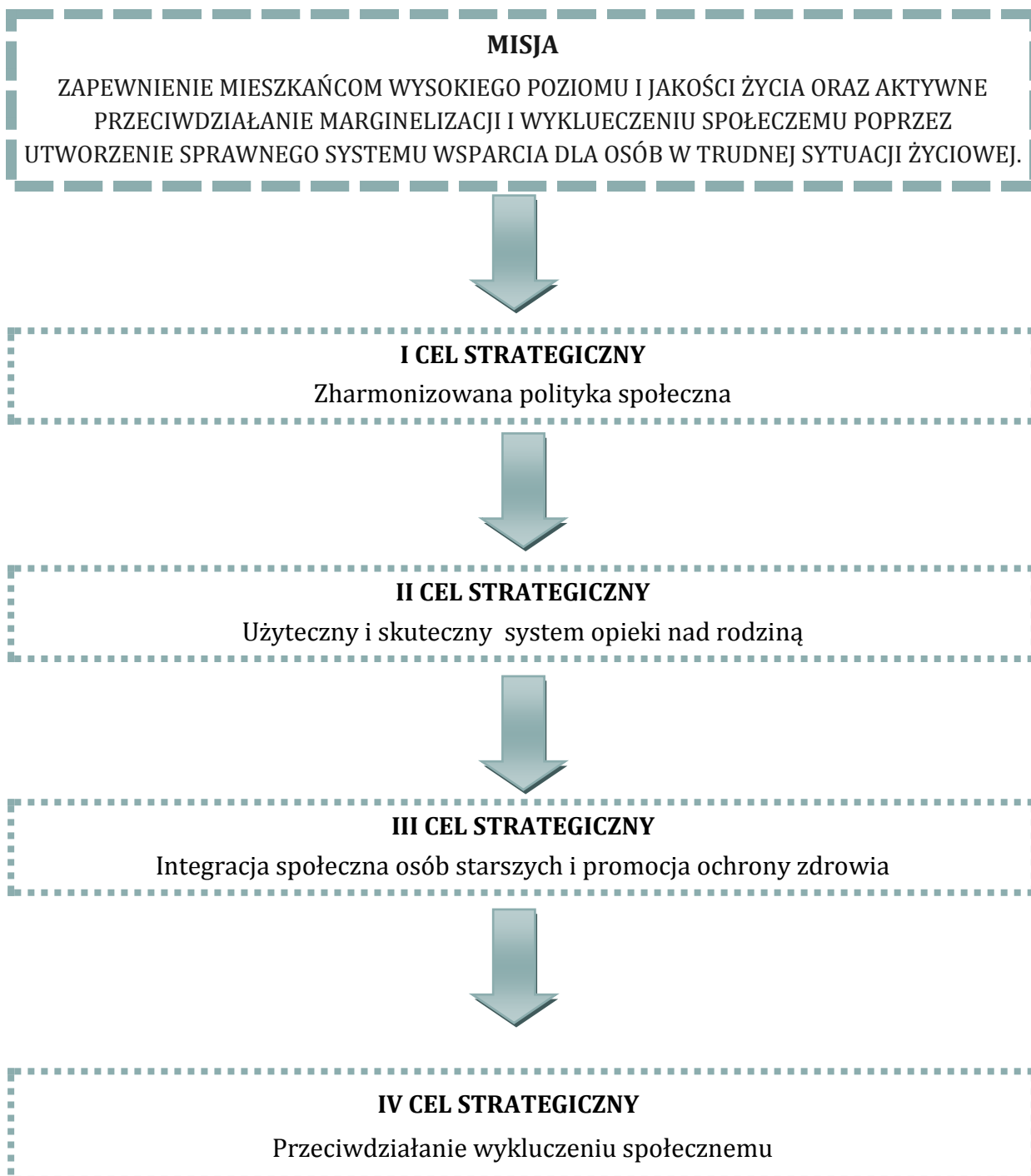
Priorytetowa misja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020 brzmi:

**ZAPEWNIENIE MIESZKAŃCOM WYSOKIEGO POZIOMU I JAKOŚCI ŻYCIA ORAZ
AKTYWNE PRZECIWDZIAŁANIE MARGINELIZACJI I WYKLUCZENIU SPOŁECZEMU
POPRAZ UTWORZENIE SPRAWNEGO SYSTEMU WSPARCIA DLA OSÓB W
TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ.**

Powyższe hasło jest dowodem zapotrzebowania na wypracowanie wspólnej wizji wszystkich instytucji rządowych i pozarządowych funkcjonujących na terenie gminy. Cele szczegółowe oraz wynikające z nich orientacje zadań stanowią uszczegółowienie misji oraz mają przyczynić się do rozwiązania problemów społecznych występujących w gminie. W niniejszym dokumencie zostały również wyznaczone cele strategiczne oraz wynikający z nich przebieg działań.

Poniższy układ przedstawia cel rozwojowy oraz cele strategiczne wyznaczające orientacje działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020. W tym miejscu należy wspomnieć o tym jakie cechy powinny posiadać dobrze zdefiniowane cele. Cele powinny być konkretne, mierzalne (trzeba umieć zmierzyć to, co chce się osiągnąć), osiągalne, realistyczne przy istniejących zasobach oraz określone w czasie (są to tzw. kryteria SMART). W trakcie

wdrażania programów, mogą wystąpić różne problemy z celami tj.: różne strony zaangażowane w program mają często różne, sprzeczne ze sobą cele; cele są na ogół zbyt ogólnie sformułowane, można je różnie interpretować i nie wiadomo jak je mierzyć. Cele oficjalne czasem są krytykowane i same w sobie uznawane za problem. Ponadto, skutki uboczne mogą doprowadzić do upadku programu niezależnie od jego celów (spoglądanie wyłącznie na skutki zamierzone pomija kwestię skutków ubocznych zarówno pozytywnych i negatywnych).

Aby osiągnąć cel ogólny, inaczej zwanym rozwojowym, należy skupić się na realizacji poszczególnych celów strategicznych. Aby tego dokonać, należy wypełnić szereg zadań towarzyszących celom strategicznym. Poniżej przedstawiono cele operacyjne przyporządkowane celom strategicznym.

I CEL STRATEGICZNY

Zharmonizowana polityka społeczna

Jednym z kluczowych zadań polityki społecznej w gminie jest współpraca wszystkich instytucji działających w obszarze pomocy społecznej, finansowej i niefinansowej.

I CEL SZCZEGÓŁOWY

Zwiększenie wykorzystania środków i zasobów na cele społeczne

Zadania:

- Prowadzenie systematycznych sprawozdań problemów społecznych oraz analizy istniejących zasobów.
- Prowadzenie analiz dotyczących efektywności, skuteczności oraz trafności udzielanej pomocy.
- Kontynuowanie działań w zakresie ustawicznego kształcenia kadr.
- Opracowywanie i realizowanie programów i projektów mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych.

II CEL SZCZEGÓŁOWY

Budowanie szerokiego partnerstwa oraz kapitału społecznego

Zadania:

- Informowanie mieszkańców na temat planowanych oraz prowadzonych działań poprzez umieszczanie treści dokumentów na stronach internetowych samorządu, instytucji samorządowych i w środkach masowego przekazu, a w szczególności prasie lokalnej, radiu i telewizji.
- Podejmowanie działań mających na celu pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i włączanie ich w rozwiązywanie lokalnych problemów, m.in. poprzez prowadzenie konsultacji społecznych, kampanii informacyjnych.
- Podejmowanie działań mających na celu promowanie wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej wśród mieszkańców, m.in. poprzez organizowanie akcji

informacyjnych, spotkań, zacieśnianie współpracy z placówkami oświatowymi w tym zakresie.

- Rozpowszechnianie informacji na temat dostępnych w gminie form pomocy.

III CEL SZCZEGÓŁOWY

Współpraca władz gminy z instytucjami pozarządowymi

- Dalsza realizacja Programu Współpracy gminy Dzierzgoń z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, zgodnie ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
- Rozwój współpracy z grupami charytatywnymi/stowarzyszeniami/ placówkami wsparcia dziennego m.in. poprzez udzielanie wsparcia, organizowanie spotkań, współfinansowanie projektów oraz realizowanie wspólnych projektów.

II CEL STRATEGICZNY

Ukształtowanie użytecznego i skutecznego systemu opieki nad rodziną

Kluczowym zadaniem polityki społecznej w gminie Dzierzgoń jest kontynuowanie rozwoju systemu opieki nad rodziną i dzieckiem oraz przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie.

I CEL SZCZEGÓŁOWY

Skuteczny system opieki nad rodziną i dzieckiem

Zadania:

- Organizacja szkoleń, które będą miały na celu podniesienie kompetencji wychowawczych i opiekuńczych dysfunkcyjnych rodzin.
- Kontynuacja programów dożywiania oraz wsparcia finansowego dla rodzin najuboższych.
- Wsparcie dla pracy asystentów rodziny.
- Kontynuacja i rozwój oferty sportowo-kulturowej dla dzieci i młodzieży, szczególnie w czasie wolnym od lekcji.
- Organizacja placówek wsparcia dziennego.
- Koalicja Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z placówkami oświatowymi w celu obserwacji sytuacji społecznej dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół oraz nawiązanie współpracy z rodzicami i opiekunami.
- Organizacja różnych form opieki nad małymi dziećmi (żłobek, kluby dziecięce, profesjonalnie przygotowane opiekunki, przedszkola).

II CEL SZCZEGÓŁOWY
Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Zadania:

- Wspieranie działań mających na celu skuteczną i szybką interwencje i pomoc dla ofiar przemocy.
- Realizacja programów, warsztatów i prelekcji tematycznych w szkołach dla dzieci, młodzieży, rodziców dotyczących przeciwdziałaniu przemocy.
- Zwiększenie dostępu do lokali mieszkalnych dla ofiar przemocy w rodzinie.

III CEL STRATEGICZNY

Integracja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych oraz promocja ochrony zdrowia

Ze względu na ogólnopolskie zjawisko niżu demograficznego, malejący współczynnik dzietności i nieustający wzrost udziału w społeczeństwie osób w wieku poprodukcyjnym, powoduje, iż należy utworzyć politykę społeczną skierowaną do grup osób starszych i niepełnosprawnych. Wraz ze wzrostem liczebności osób starszych wzrośnie zapotrzebowanie nie tylko na usługi socjalne, lecz także na usługi medyczne.

I CEL SZCZEGÓŁOWY

Integracja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych

- Zapewnienie dostępu do pełnej rehabilitacji (w tym również opieki geriatrycznej), pomocy psychologicznej i społecznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Zjednoczenie działań instytucji rządowych i pozarządowych na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów osób starszych i niepełnosprawnych.
- Wsparcie opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych w ramach prac społecznie użytecznych.
- Współpraca z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie likwidacji barier architektonicznych, w szczególności w obiektach użyteczności publicznej.
- Wspieranie działań sprzyjających solidarności międzypokoleniowej oraz tworzenie warunków do pobudzania aktywności osób starszych w społeczności lokalnej.

II CEL SZCZEGÓŁOWY

Promocja ochrony zdrowia

- Realizacja Gminnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.
- Nawiązanie współpracy z instytucjami pozarządowymi w celu przeprowadzenia specjalistycznych warsztatów w szkołach wśród mających na celu profilaktykę w zakresie uzależnień.
- Promocja ochrony zdrowia psychicznego wśród młodzieży oraz pozostałych mieszkańców gminy.
- Szerzenie wiedzy wśród najmłodszych i dorosłych mieszkańców z zakresu prowadzenia zdrowego stylu życia i odżywiania.
- Propagowanie wiedzy wśród kobiet z zakresu profilaktyki raka piersi i szyjki macicy.

IV CEL STRATEGICZNY

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Istotnym zadaniem jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, pobudzanie i wspieranie aktywności bezrobotnych, uzależnionych, a także dostarczanie potrzebnego wsparcia społecznego.

I CEL SZCZEGÓŁOWY

Zwalczanie zjawiska bezrobocia

Zadania:

- Kontrolowanie położenia sytuacyjnego osób bezrobotnych i ich rodzin we współpracy z PUP w Sztumie.
- Aktywizacja osób bezrobotnych (szczególnie kobiet) w ramach prac społecznie użytecznych i staży we współpracy z PUP.
- Opracowywanie i realizowanie programów i szkoleń mających na celu aktywizację osób szczególnie długotrwale bezrobotnych oraz absolwentów (w tym projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej przy współpracy z PUP).
- Przeprowadzenie ewaluacji dla już zrealizowanych projektów aktywizujących osoby bezrobotne.
- Upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, stażach, organizacji robót publicznych, prac interwencyjnych i zatrudnienia socjalnego np. na stronie internetowej gminy, tablicach informacyjnych itp.
- Podejmowanie działań pobudzających rozwój przedsiębiorczości mieszkańców.

II CEL SZCZEGÓŁOWY

Identyfikacja i niwelowanie problemów uzależnień

Zadania:

- Dalsza realizacja Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Gminy Dzierzgoń.
- Współpraca samorządu i jednostek samorządowych z placówkami oświatowymi oraz organizacjami pozarządowymi na rzecz prowadzenia kampanii edukacyjnych i profilaktycznych dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych.
- Monitorowanie punktów sprzedaży alkoholu, w tym przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim oraz osobom nietrzeźwym.
- Organizowanie i finansowanie, we współpracy z placówkami leczenia uzależnień, różnych form pracy uzupełniającej proces terapeutyczny organizowanych poza podstawowym procesem leczenia.

Realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020 nie stanowi zbioru zamkniętego. Wraz z rozpoznawanymi potrzebami możliwe jest projektowanie nowych przedsięwzięć, będących odpowiedzią na aktualne wyzwania. W okresie czasu, który obejmuje Strategia, wdrażane i realizowane będą zależności od potrzeb, programy i projekty dotyczące poszczególnych obszarów problemów społecznych, między innymi wspierania osób niepełnosprawnych, aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, wspierania rodzin i dzieci, wzmocnienia kapitału społecznego mieszkańców oraz integracji działań wszystkich instytucji.

Strategia jest dokumentem programującym życie społeczności lokalnej, dlatego też w sposób zamierzony została sformułowana na takim poziomie ogólności, aby była elastyczna i stwarzała możliwość dostosowywania realizowanych w oparciu o nią działań do zmieniających się zjawisk i problemów społecznych oraz zmian przepisów prawa, które wyznaczają obszary interwencji w polityce społecznej.

Monitoring i ewaluacja Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych powinna zostać poddana nie tylko monitoringowi, lecz przede wszystkim ewaluacji. Monitoring opiera się na bieżących sprawozdaniach z wdrażania programu oraz ogranicza się jedynie do obserwacji postępów programowych i ewentualnego korygowania odchyleń wynikłych w procesie implementacji. Główną rolą ewaluacji jest podnoszenie jakości i weryfikowanie racjonalności działań sektora publicznego, a mianowicie poprawa planowania, poprawa wdrażania, wzmocnienie odpowiedzialności, poszerzenie wiedzy, wspieranie procesów uczenia się, wzmocnianie instytucji oraz minimalizacja negatywnych efektów zarządzania przez rezultaty. Celem ewaluacji jest przede wszystkim poprawa skuteczności i efektywności podjętych działań, zwiększenie przejrzystości i promowanie działań podejmowanych przez instytucje publiczne, kształtowanie kierunków działalności sektora publicznego, poznawanie mechanizmu funkcjonowania programów. Wyróżniamy trzy główne typy ewaluacji ze względu na kryterium czasu przeprowadzenia badania. Mianowicie, jest to ewaluacja *ex-ante* (stosowana na początku wdrażania danego programu, po to by zdiagnozować dany problem społeczny, interesariuszy oraz ich potrzeby; niniejszy dokument częściowo stanowi założenia ewaluacji *ex-ante*), ewaluacja *on-going* (przeprowadzona w wybranym momencie trwania programu) oraz ewaluacja *ex-post* (realizowana po zakończeniu programu). Ewaluację przeprowadza się według poniższych kryteriów, po to by odpowiedzieć na następujące pytania:

- Skuteczność - na ile rezultaty i wpływ programu przyczyniły się do osiągnięcia jego celów?
- Efektywność- w jakim stopniu nakłady były proporcjonalne do produktów, rezultatów i wpływu?
- Trafność- w jakim stopniu cele programu odpowiadają potrzebom jego adresatów?
- Użyteczność- na ile rezultaty i wpływ programu zaspakajają potrzeby jego adresatów?
- Trwałość- jak długo będą trwać pozytywne skutki programu po jego zakończeniu?

Kryterium	Ex ante	On-going	Ex post
Trafność	✓	✓	
Skuteczność	✓	✓	✓
Efektywność	✓	✓	✓
Użyteczność			✓
Trwałość			✓

Tab. 23. Kryteria ewaluacyjne a typy ewaluacji.

Najważniejszym kryterium jest kryterium użyteczności, ponieważ każdy program powinien zaspakajać przede wszystkim potrzeby interesariuszy. Typem ewaluacji, która winna zostać zastosowana do oceny i identyfikacji oddziaływań przeprowadzonych działań w ramach realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń jest ewaluacja *ex post*. Pozwoli ona zbadać to, czy interwencja zaspokoila potrzeby odbiorców oraz czy realizowany program poprawił ich życiową sytuację. Ten typ ewaluacji pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy pozytywne skutki programu okazały się długotrwałe. Ewaluacja Strategii powinna zostać przeprowadzona w 2021 roku. Podmiotem odpowiedzialnym za monitoring oraz ewaluację jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgoniu. Bardzo ważnym elementem ewaluacji *ex post* są dobrze sprecyzowane wskaźniki. *Wskaźniki to zmienne poddające się pomiarowi i pozostające w związku z interesującymi nas cechami analizowanych obiektów, przez co wykorzystuje się je do stwierdzenia, czy dany stan rzeczy zachodzi.*¹⁹ Do oceny wskaźników warto zastosować siatkę kryteriów zaproponowanych przez Atkinsona²⁰:

- ✓ Wskaźniki powinny mieć normatywnie akceptowalną interpretację,
- ✓ Powinny być oparte na wiarygodnych danych, oparte na reprezentatywnych danych,
- ✓ Nie mogą być przedmiotem manipulacji politycznych,
- ✓ Pomiar wskaźników nie powinien być obciążeniem dla budżetu państwa,
- ✓ Wskaźniki powinny się wzajemnie uzupełniać,
- ✓ Powinny być klarowne, zrozumiałe i dostępne dla wszystkich obywateli.

¹⁹ Górniak J., Keler K. „Wskaźniki w ewaluacji ex-post programów publicznych.” w „Ewaluacja ex-post. Teoria i praktyka badawcza”., PARP, Warszawa 2007 Str.155-193

²⁰ 17 Górniak J., Keler K. „Wskaźniki w ewaluacji ex-post programów publicznych.” w „Ewaluacja ex-post. Teoria i praktyka badawcza”., PARP, Warszawa 2007 Str.155-193

Źródła finansowania

Zakłada się, że źródłami finansowania lub współfinansowania przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020 będą:

- ✓ budżet Państwa,
- ✓ budżet gminy Dzierzgoń,
- ✓ środki celowe funduszy krajowych,
- ✓ fundusze Unii Europejskiej
- ✓ inne źródła.

Środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą uwzględniane cyklicznie w rocznych planach budżetowych lub zaplanowane w wieloletniej prognozie finansowej. W celu zrealizowania działań zawartych w niniejszym dokumencie, warto odnieść do celów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, które częściowo są zbieżne z celami zawartymi w niniejszej strategii.²¹ Realizacja RPO WP 2014-2020 ma przyczynić się do realizacji priorytetów Strategii Europa 2020, między innymi *do zapewnienia wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowania w kwalifikacje, zwalczania ubóstwa oraz modernizowania rynku pracy, systemów szkoleń i ochrony socjalnej również na poziomach lokalnych.*²²

²¹ <http://www.rpo.pomorskie.eu/>

²²EUROPA 2020

Harmonogram Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dzierzgoń na lata 2015-2020

I CEL STRATEGICZNY Zharmonizowana polityka społeczna

I CEL SZCZEGÓŁOWY Zwiększenie wykorzystania środków i zasobów na cele społeczne

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Prowadzenie systematycznych sprawozdań problemów społecznych oraz analizy istniejących zasobów.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Czy została przygotowana przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej ocena zasobów pomocy społecznej?	Tak	Bez kosztów z budżetu Gminy
2. Prowadzenie analiz dotyczących efektywności, skuteczności oraz trafności udzielanej pomocy.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Interdyscyplinarny	Czy zostało przygotowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej sprawozdanie z działalności Ośrodka? Czy zostało przygotowane sprawozdanie z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego? Czy zostało przygotowane sprawozdanie z realizacji Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych?	Tak Tak Tak	Budżet Gminy
3. Kontynuowanie działań w zakresie ustawicznego kształcenia kadr.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Oświatowe	Liczba szkoleń, w których brali udział pracownicy instytucji Liczba uczestników tych szkoleń	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy
4. Opracowywanie i realizowanie programów i projektów mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej GKRPA	Liczba zrealizowanych programów Liczba uczestników	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy, Fundusze unijne

I CEL STRATEGICZNY Zharmonizowana polityka społeczna

II CEL SZCZEGÓŁOWY Budowanie szerokiego partnerstwa społecznego

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Informowanie mieszkańców na temat planowanych oraz prowadzonych działań poprzez umieszczanie treści dokumentów na stronach internetowych samorządu, instytucji samorządowych i w środkach masowego przekazu, a w szczególności prasie lokalnej.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, podmioty odpowiedzialne za miejską stronę internetową, prasę	Liczba dokumentów, sprawozdań, strategii, programów umieszczanych na stronach internetowych itp.	Wzrost	Bez kosztów z Budżetu Gminy
2. Podejmowanie działań mających na celu pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i włączanie ich w rozwiązywanie lokalnych problemów, m.in. poprzez prowadzenie konsultacji społecznych, kampanii informacyjnych.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta, Organizacje Pozarządowe	Liczba inicjatyw mających na celu pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców Liczba przeprowadzanych przez gminę konsultacji społecznych z mieszkańcami Liczba uczestników konsultacji, odbiorców kampanii	Wzrost Wzrost Wzrost	Budżet Gminy
3. Podejmowanie działań mających na celu promowanie wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej wśród mieszkańców, m.in. poprzez organizowanie akcji informacyjnych, spotkań, zacieśnianie współpracy z placówkami oświatowymi w tym zakresie.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta, Organizacje Pozarządowe, Placówki Oświatowe	Liczba osób zainteresowanych wolontariatem	Wzrost	Budżet Gminy
4. Rozpowszechnianie informacji na temat dostępnych w gminie form pomocy.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta, Organizacje Pozarządowe	Liczba przeprowadzanych wśród mieszkańców akcji informacyjnych	Wzrost	Budżet Gminy

I CEL STRATEGICZNY Zharmonizowana polityka społeczna

III CEL SZCZEGÓŁOWY Budowanie szerokiego partnerstwa społecznego

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Dalsza realizacja Programu Współpracy gminy Dzierzgoń z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe	Liczba organizacji z którymi została podpisana umowa	Wzrost	Budżet Gminy
2. Rozwój współpracy z grupami charytatywnymi/stowarzyszeniami m.in. poprzez udzielanie wsparcia, organizowanie spotkań, współfinansowanie projektów oraz realizowanie wspólnych projektów.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta, Organizacje Pozarządowe/ przykościelne/ charytatywne	Liczba grup trzeciego sektora z którymi podjęto współprac	Wzrost	Budżet Gminy

II CEL STRATEGICZNY Ukształtowanie użytecznego i skutecznego programu opieki nad rodziną

I CEL SZCZEGÓŁOWY Skuteczny system opieki nad rodziną i dzieckiem

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Kontynuacja programów dożywiania oraz wsparcia finansowego dla rodzin najuboższych.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Oświatowe, Instytucje Kościelne, Organizacje Pozarządowe	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia materialnego Liczba osób korzystających z programów dożywiania, w tym liczba dzieci	- -	Budżet Gminy Budżet Państwa Środki pozabudżetowe
2. Wsparcie dla pracy asystenta rodziny.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Liczba zatrudnionych asystentów rodziny Liczba współprac z rodzinami zakończonych opinią pozytywną	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy
3. Kontynuowanie i rozwój oferty sportowo-kulturowej dla dzieci i młodzieży, szczególnie w czasie wolnym od lekcji.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Oświatowe, Kluby Sportowe, Organizacje Pozarządowe, Instytucje Kościelne, Dzierżgoński Ośrodek Kultury	Liczba i rodzaj zajęć, wydarzeń sportowych, rekreacyjnych i kulturowych Liczba uczestników zajęć i wydarzeń	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy Środki UE
4. Organizacja placówek dziennych.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Placówki Oświatowe, Urząd Miasta, MOPS	Liczba dzieci korzystających z zajęć w placówkach wsparcia dziennego Ilość placówek	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy Środki UE
5. Koalicja Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z placówkami oświatowymi w celu obserwacji sytuacji dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół oraz nawiązanie współpracy z rodzicami i opiekunami.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Oświatowe	Liczba placówek oświatowych, z którymi współpracuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	-	Budżet Gminy
6. Organizacja różnych form opieki nad małymi dziećmi (żłobek, kluby dziecięce, profesjonalnie przygotowane opiekunki, przedszkola).	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	MOPS, Urząd Miasta, osoby prywatne	Liczba dzieci do 3 roku życia korzystających z różnych form wsparcia (żłobek, kluby dziecięce, profesjonalnie przygotowane opiekunki)	Wzrost	Budżet Państwa, Budżet Gminy, Fundusze strukturalne, środki pozabudżetowe

II CEL STRATEGICZNY Ukształtowanie użytecznego i skutecznego programu opieki nad rodziną

II CEL SZCZEGÓŁOWY Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Wspieranie działań mających na celu skuteczną i szybką interwencje i pomoc dla ofiar przemocy.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Oświatowe, Placówki Służby Zdrowia, Policja, Sąd Rodzinny, Kuratorzy Sądowi, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Punkt Konsultacyjny, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Liczba interwencji Liczba osób zainteresowanych pomocą i specjalistycznym wsparciem Czas reakcji podjęcia działań interwencyjnych	- - Spadek	Budżet Gminy
2. Zwiększenie dostępu do lokali mieszkalnych dla ofiar przemocy w rodzinie (tymczasowych).	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta	Liczba dostępnych lokali mieszkalnych Liczba zainteresowanych interesariuszy	Wzrost -	Budżet Gminy
3. Realizacja programów, warsztatów i prelekcji tematycznych w szkołach dla dzieci, młodzieży, rodziców dotyczących przeciwdziałaniu przemocy.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Placówki Oświatowe Instytucje Pozarządowe Urząd Miasta	Liczba uczestników prelekcji/ warsztatów Ilość i tematyka prelekcji/ warsztatów	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy Programy Rządowe, Środki własne instytucji i organizacji, Środki UE,

III CEL STRATEGICZNY Integracja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych oraz promocja ochrony zdrowia

I CEL SZCZEGÓŁOWY Integracja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Zapewnienie dostępu do pełnej rehabilitacji (w tym opieki geriatrycznej) oraz pomocy społecznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Służby Zdrowia	System monitorowania zapotrzebowania na dane usługi oraz liczby osób starszych korzystających z usług medycznych i świadczeń społecznych	-	Budżet Gminy, Budżet Państwa
2. Zjednoczenie działań instytucji rządowych i pozarządowych na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów osób starszych i niepełnosprawnych	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Organizacje Pozarządowe	Liczba wspólnie zrealizowanych projektów na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów osób starszych	Wzrost	Budżet Gminy
3. Integracja osób niepełnosprawnych poprzez utworzenie specjalnych miejsc np. klubów.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Organizacje Pozarządowe	Liczba grup samopomocowych Liczba uczestników grup samopomocowych	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy, środki własne organizacji pozarządowych Środki UE
4. Wsparcie opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych w ramach prac społecznie użytecznych.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Organizacje Pozarządowe	Liczba usług opiekuńczych Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy
Współpraca z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych, w szczególności w obiektach użyteczności publicznej.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	PFRON, Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, PCPR, Placówki Oświatowe, Placówki Służby Zdrowia, Organizacje Pozarządowe	Liczba zlikwidowanych barier funkcjonalnych	Wzrost	PFRON, Budżet Gminy ,Fundusze unijne, środki prywatne

III CEL STRATEGICZNY Integracja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych oraz promocja ochrony zdrowia

II CEL SZCZEGÓŁOWY Promocja ochrony zdrowia

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca Oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Nawiązanie współpracy z instytucjami pozarządowymi w celu przeprowadzenia specjalistycznych warsztatów w szkołach wśród uczniów i rodziców mających na celu profilaktykę w zakresie uzależnień.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Placówki Oświatowe Organizacje Pozarządowe Urząd Miasta	Liczba przeprowadzonych warsztatów	Wzrost	Budżet Gminy
			Liczba uczestników warsztatów	Wzrost	
2. Promocja ochrony zdrowia psychicznego wśród młodzieży oraz pozostałych mieszkańców gminy.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Placówki Oświatowe Organizacje Pozarządowe Urząd Miasta Placówki Służby Zdrowia	Liczba przeprowadzonych warsztatów	Wzrost	Budżet Gminy
			Liczba uczestników warsztatów	Wzrost	
3. Szerzenie wiedzy wśród najmłodszych i dorosłych mieszkańców gminy z zakresu prowadzenia zdrowego stylu życia i odżywiania.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Placówki Oświatowe Organizacje Pozarządowe Urząd Miasta Placówki Służby Zdrowia	Liczba przeprowadzonych warsztatów	Wzrost	Budżet Gminy
			Liczba uczestników warsztatów	Wzrost	
4. Propagowanie wiedzy wśród kobiet z zakresu m.in. profilaktyki raka piersi i raka szyjki macicy.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Placówki Służby Zdrowia Organizacje Pozarządowe Urząd Miasta	Liczba przeprowadzonych spotkań	Wzrost	Budżet Gminy
			Liczba uczestniczek spotkania	Wzrost	
5. Opracowanie i realizacja Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego.	Do 2017 roku	Placówki Służby Zdrowia, Placówki Oświatowe, Organizacje Oświatowe, MOPS	Opracowanie Programu	-	Budżet Gminy Budżet Państwa

IV CEL STRATEGICZNY Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

III CEL SZCZEGÓŁOWY Zwalczenie zjawiska bezrobocia

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Kontrolowanie położenia sytuacyjnego osób bezrobotnych i ich rodzin we współpracy z PUP w Sztumie.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Powiatowy Urząd Pracy w Sztumie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Urząd Miasta	System monitorowania sytuacji osób bezrobotnych i ich rodzin	-	Budżet Gminy Fundusz Pracy
2. Aktywizacja osób bezrobotnych (szczególnie kobiet) w ramach prac społecznie użytecznych, szkoleń i staży we współpracy z PUP.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Urząd Miasta, Organizacje Pozarządowe, Pracodawcy	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach, stażach, pracach społecznie użytecznych Liczba szkoleń, staży, prac społecznie użytecznych	Wzrost Wzrost	Środki UE Fundusz Pracy
3. Opracowywanie i realizowanie kolejnych programów i szkoleń mających na celu aktywizację osób szczególnie długotrwale bezrobotnych oraz absolwentów, w tym współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej przy współpracy z PUP.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Urząd Miasta, Organizacje Pozarządowe, Pracodawcy	Liczba programów Liczba osób uczestniczących w programach	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy Środki UE
4. Ewaluacja dla zrealizowanych projektów aktywizujących osoby bezrobotne.	Działanie po zakończeniu strategii	Urząd Miasta	Raport ewaluacyjny	-	Budżet Gminy
5. Upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach itp. np. na stronie internetowej gminy itp.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Urząd Miasta	Liczba osób skierowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej na szkolenia, staże, roboty publiczne, prace interwencyjne oraz prace społecznie użyteczne	Wzrost	Budżet Gminy Fundusz Pracy
6. Podejmowanie działań pobudzających rozwój przedsiębiorczości mieszkańców .	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Powiatowy Urząd Pracy, Urząd Miasta	Liczba szkoleń Liczba uczestników szkoleń	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy, Fundusz Pracy, UE

IV CEL STRATEGICZNY Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

II CEL SZCZEGÓŁOWY Identyfikacja i niwelowanie problemu uzależnień

Kierunki działań	Okres realizacji	Jednostka realizująca oraz partnerzy realizacji	Wskaźniki monitorujące (roczne)	Prognoza	Źródła finansowania
1. Dalsza kontynuacja Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dzierzgoń.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Parafie, Kluby sportowe, Urząd Miasta Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Zgodne z wskaźnikami realizacji poszczególnych zadań ujętymi w PPRPA	Zgodnie z założeniami PPRPA	Budżet Gminy
2. Współpraca samorządu i jednostek samorządowych z placówkami oświatowymi oraz organizacjami pozarządowymi na rzecz prowadzenia kampanii edukacyjnych i profilaktycznych dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Placówki Oświatowe Organizacje pozarządowe Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Liczba szkół, z którymi podjęto współpracę Liczba programów, akcji profilaktycznych realizowanych w placówkach oświatowych Liczba odbiorców, uczestników realizowanych programów, konkursów, akcji profilaktycznych	Wzrost Wzrost Wzrost	Budżet Gminy
3. Monitorowanie punktów sprzedaży alkoholu, w tym przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim oraz osobom nietrzeźwym.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Policja, Urząd Miasta Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Liczba kontroli przeprowadzonych w punktach sprzedaży	Wzrost	Budżet Gminy
4. Organizowanie i finansowanie, we współpracy z placówkami leczenia uzależnień, różnych form pracy uzupełniającej proces terapeutyczny organizowanych poza podstawowym procesem leczenia.	Działania ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Miasta	Liczba zrealizowanych programów Liczba uczestników	Wzrost Wzrost	Budżet Gminy

Podsumowanie

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych to konstytutywny element polityki społecznej, w ramach której powinny zostać podjęte działania mające na celu wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Efektywna polityka społeczna powinna przede wszystkim pełnić funkcję prewencyjną i stwarzać optymalne warunki dla funkcjonowania społeczności lokalnej. Część problemów występujących na terenie gminy Dzierzgoń, takich jak stopniowo malejący przyrost naturalny, to aktualnie problem ogólnopolski. Należy pamiętać, że grupą wysokiego ryzyka są przede wszystkim dzieci i młodzież. Wiele badań naukowych wskazuje na fakt, iż to dom rodzinny jest czynnikiem decydującym o dalszym rozwoju osobowościowym i światopoglądowym nastolatka. Komunikaty medialne oraz wpływ rówieśników mogą w wielu przypadkach negatywnie oddziaływać na nieustannie kształtującą się osobowość młodego człowieka, a to z kolei będzie przejawiać się w ryzykownych zachowaniach nastolatków. Władze lokalne powinny w sposób szczególny zadbać o małych dzieci pochodzących ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym. Z przeprowadzonych analiz wynika, że władze gminy Dzierzgoń poprawnie identyfikują występujące problemy społeczne oraz oferują duże wsparcie opiekuńcze skierowane do osób bezrobotnych oraz rodzin narażonych na wykluczenie społeczne. Niezwykle istotna jest współpraca pracowników pomocy społecznej z instytucjami sektora publicznego, organizacjami pozarządowymi oraz lokalną wspólnotą.

Należy pamiętać, że Strategia została utworzona na takim poziomie ogólności by władze gminy Dzierzgoń mogły dostosowywać swoje działania do zmieniających się warunków społecznych, pamiętając o tym, że główne cele strategii nie powinny zostać naruszone. Etapem wieńczącym powinna być ewaluacja programu, która pozwoli określić użyteczność podjętych działań.